

Universitat
de les Illes Balears

EDUCAR DES DE LA CONSCIÈNCIA.

Autoconeixement i espiritualitat als centres educatius.

ANTONI PRAT PERELLÓ

Memòria del Treball de Fi de Màster

Màster Universitari de Formació del Professorat
(Especialitat/Itinerari de Tecnologia Industrial)

de la

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

Curs Acadèmic 2015-2016

Data: 18 de Juliol de 2016

Signatura de l'autor

Tutor del Treball:
Maria Antonia Caimari Chamorro

RESUM

Basta encendre la televisió i mirar les notícies per veure que, malgrat tots els avanços del nostre temps, sobretot tecnològics, el sofriment i la bogeria humana hi estan més presents que mai. Cada dia s'observen conflictes entre persones, i entre aquestes i el nostre planeta. Ens trobem davant societats amb els individus més cultes i formats de la història, però governades encara per actituds egòtiques, carents d'empatia, de sensibilitat cap a les altres formes de vida, i, en definitiva, d'una consciència per damunt les identitats il·lusòries que hem anat construint, l'ego.

A les escoles, que són espais essencials per a la formació i creixement personal, es treballa molt la ment pensant com a eina (resolent problemes, llegint, memoritzant, etc.), però gairebé no es treballa la ment inconscient i l'efecte que aquesta té a les nostres vides i, per tant, a la societat.

Aquest treball fi de màster pretén, per tant, introduir eines per treballar, des de les aules, el creixement personal dels alumnes des de la consciència i l'autoconeixement, de manera que siguin capaços de detectar actituds d'inconsciència i desenvolupar la saviesa i sensibilitat necessàries per a, no només participar en els avanços de la societat, sinó perquè aquests estiguin en mans d'individus conscients que en puguin fer un ús en pro de la totalitat.

Aquestes disciplines o valors no s'haurien de treballar des d'una assignatura específica, com ara valors ètics o les hores de tutoria, sinó des de totes les assignatures, ja que en cas contrari es convertiria en una assignatura més a superar i perdria tot el seu significat i valor. Es tracta per tant, de transmetre i treballar consciència i autoconeixement de manera transversal, sigui quin sigui el context on l'alumne es troba.

Pel desenvolupament d'aquest treball, s'analitzaran primerament els àmbits del sistema educatiu que guardin relació amb el propòsit plantejat, a fi de detectar mancances i factors a favor. Pel que fa a la proposta, s'elaborarà un decàleg de directrius, consistent en un recull d'eines perquè els docents puguin incorporar aquesta dimensió des de les seves assignatures en el dia a dia de les aules.

PARAULES CLAU

- Consciència
- Autoconeixement
- Espiritualitat
- Decàleg
- Directrius

ÍNDEX

1. JUSTIFICACIÓ SOBRE L'ELECCIÓ DEL TEMA.....	5
2. OBJECTIUS DEL TREBALL.....	9
3. ESTAT DE LA QÜESTIÓ.....	11
3.1. ANÀLISI GENERAL DE LES PRINCIPALS ESCOLES INNOVADORES ARREU DEL MÓN.....	11
3.2. NORMATIVA.....	13
3.3. FORMACIÓ DEL PROFESSORAT.....	22
3.4. TALLERS DES D'ÒRGANS EXTERNES.....	27
3.5. SÍNTESI DE L'ESTAT DE LA QÜESTIÓ.....	27
4. DESENVOLUPAMENT DE LA PROPOSTA.....	28
DECÀLEG DE DIRECTRIUS PER EDUCAR DES DE LA CONSCIÈNCIA.....	29
5. CONCLUSIONS.....	47
6. BIBLIOGRAFIA.....	48
7. WEBGRAFIA.....	48
8. ANNEXOS.....	49
8.1. ANNEX I.....	50
8.2. ANNEX II.....	53
8.3. ANNEX III.....	56
8.4. ANNEX IV.....	60

1. JUSTIFICACIÓ SOBRE L'ELECCIÓ DEL TEMA

L'elecció d'aquest tema per al treball fi de màster és fruit de l'observació crítica i reflexió sobre l'actual situació en el desenvolupament de la conducta humana, i procura donar resposta a la imminent necessitat d'una evolució en la consciència dels humans. Aquesta necessitat evolutiva de la consciència passa per, entre altres coses, un reconeixement ampli de la totalitat, sigui quina sigui l'acció que es pren, la qual cosa implicaria un major equilibri entre l'abastiment de les necessitats pròpies i les conseqüències que això comporta per la resta del planeta. També una major sensibilitat i empatia cap la resta de persones i formes de vida, modificant les pautes de conducta i evitant així els conflictes que l'ego de les persones crea de manera contínua, i que, per primera vegada, suposen amenaces reals per la bona convivència entre els propis humans i pel futur del nostre planeta.

Des de la comunitat científica, moltes d'aquestes amenaces ja han estat demostrades, com ara el canvi climàtic, extinció i enverinament d'espècies animals i vegetals, esgotament dels recursos naturals, etc. No obstant això, els interessos econòmics i l'alta productivitat que això comporta estan a l'ordre del dia. Hi ha una important crisi d'espiritualitat, on les conductes egòtiques, responsables de la cobdícia, la por i les ànsies de poder,¹ han pres el control absolut de les persones, deixant de banda la sensibilitat i la consideració per la totalitat. En aquest sentit, no es pot esperar de cap manera la possibilitat d'un canvi immediat a gran escala. Per contra, el que sí és viable, i de fet l'única via possible, és un canvi de consciència a nivell individual, on cada persona desenvolupa, a través de l'autoconeixement i la formació i creixement personal, un nivell de consciència més elevat.

Tradicionalment, el creixement personal ha estat subjecte a l'experiència i maduració personal de cada individu, sense la presència d'una formació específica lligada, essent en cada cas un procés que es produïa en moments diferents de la vida, o que, fins i tot, no s'arribava a produir. En aquest sentit, i

¹ Tolle, E., & de Hassan, A. (2006). Una nueva tierra. Editorial Norma, 2006

després d'anys d'estudi, es podria afirmar que hi ha un gran component de coneixement relatiu a aquest creixement personal que és molt important aprendre i treballar. Es podria comparar amb la teoria que hi ha darrera els colors, necessària per entendre la relació entre aquests i així poder comprendre quins colors són els que intervenen en una determinada tonalitat. Aquest coneixement aportaria una visió més profunda i sàvia sobre els colors, en definitiva, una major consciència per part de l'artista per combinar i obtenir els resultats desitjats.

Es pot concloure, per tant, que aquest desenvolupament de la consciència a nivell individual implica treballar-la, i en aquest sentit, és on el sistema educatiu pot jugar un paper crucial.

Una qüestió important a tenir en compte és a qui pot anar dirigida aquesta formació per tal que resulti efectiva, és a dir, a partir de quin nivell seria convenient començar a treballar aquesta dimensió per obtenir resultats rellevants i positius en els alumnes. Per abordar aquesta qüestió s'ha realitzat la pertinent recerca i anàlisi en profunditat, basat principalment en la psicologia del desenvolupament que estudia els canvis conductuals i psicològics que es produeixen en els diferents cicles vitals (infància, adolescència, adultesa i senectut). Com a resultat de la investigació, trobem molts factors que ens indiquen que amb l'adolescència s'inicia l'etapa òptima per començar a treballar aquestes dimensions de consciència i autoconeixement. Durant aquesta fase es produeixen canvis fisiològics, socio-afectius i cognitius molt rellevants, i són precisament aquests darrers els que, segons Piaget (1986), suposen un punt d'inflexió en el desenvolupament del pensament formal, en comparació amb la infantesa. Mentre que el nin només és capaç de pensar, manipular informació sobre continguts concrets i utilitzar una lògica elemental (classificació, numeració, etc.), l'adolescent assoleix l'últim estadi de la intel·ligència, el pensament abstracte. Aquesta capacitat intel·lectual servirà a l'adolescent per a raonar sobre si mateix i sobre la societat, per després actuar.

La descripció que va fer Piaget del pensament formal dividia aquesta adquisició en dues etapes: La primera etapa, l'emergent, al voltant dels 11-12 anys, els

adolescents només maneja'n certes operacions formals i les utilitzen en algunes ocasions. L'altra etapa, de consolidació, al voltant dels 14-15 anys, s'adquireixen més operacions i la seva utilització es generalitza a més situacions.

D'aquesta manera, podem establir aquesta darrera etapa, que per edat correspondria amb el nivell de 3er d'ESO, com el punt de partida per la introducció del treball de la consciència i l'autoconeixement. A més, en aquesta etapa ja hi trobem una condició *sine qua non* per treballar aquestes dimensions: la capacitat de raonar sobre el propi raonament, que és una de les principals característiques del raonament formal descrites per Flavell (1985), Keating (1980) i Piaget.

Com a conclusió, s'estableix el nivell de 3er d'ESO com el primer nivell idoni a partir del qual es poden començar a treballar els continguts que en aquest treball es plantegen. Així mateix, aquesta formació es prolongaria fins el final de l'etapa d'ESO i també durant l'etapa de batxillerat, podent inclús estar present en la Formació Professional Bàsica i de Grau Mitjà.

Aquesta formació, al contrari que les assignatures existents, no té com a finalitat entrenar la ment pensant, malgrat haver-hi coneixements o conceptes que puguin necessitar d'una comprensió mental prèvia. L'objectiu del que es treballa no és aprendre ni memoritzar conceptes com si es tractessin de continguts acadèmics, ni tampoc es pot avaluar a través d'un examen. Tampoc té com a finalitat canviar la realitat exterior dels alumnes, és a dir, canviar el seu sentit d'identitat, l'idea de qui són. No es tracta d'aprendre en que consisteix, per exemple, ser sensible o tenir empatia, i intentar incorporar aquestes qualitats a la definició de tu mateix, al teu ego. Per contra, la verdadera finalitat d'aquest tipus de formació és despertar, treballar i desenvolupar la consciència individual, situada a un nivell més profund que l'ego i el pensament racional, perquè es produeixin canvis en aquest nivell interior, que és l'origen des del qual s'emprenen les accions no distorsionades pel pensament.

Por muy activos que seamos, por muchos esfuerzos que hagamos, es nuestro estado de conciencia el que crea nuestro mundo, y si no hay cambio en ese nivel interior, ninguna cantidad de acción representará una diferencia. Sólo recrearemos versiones modificadas del mismo mundo una y otra vez, un mundo que es un reflejo externo del ego. - Eckhart Tolle, 2006.

Com que parlem de desenvolupament a nivell intern, és a dir, de la consciència anterior al pensament, és necessari parlar d'espiritualitat. *Espiritualitat*, segons la RAE, es defineix com allò de naturalesa i condició *espiritual*, la qual cosa fa referència a allò pertanyent o relatiu a l'*esperit*. Finalment, *esperit* es defineix, entre altres coses, com el “principi generador, caràcter íntim, essència o substància d'alguna cosa” (trad.)(RAE, 2016). En aquest sentit, és convenient realitzar aquest aclariment sobre el significat d'espiritualitat, ja que tradicionalment aquest concepte ha estat lligat a connotacions religioses i a altres activitats de caràcter ritual. Enfora d'això, però, l'espiritualitat es planteja en aquest treball com aquesta dimensió més interna i essencial de les persones, una dimensió que requereix treballar-la, i que, com explica l'autor Eckhart Tolle (2006), ser “espiritual” no té res a veure amb el que un creu (sistema de creences), sinó amb el seu estat de consciència.

En aquest sentit, aquest treball suposa una aproximació diferent pel que fa a la incorporació d'una nova dimensió en el procés educatiu dels alumnes, en comparació a les conegudes fins ara, com per exemple la inclusió de les competències bàsiques en els currículums acadèmics, els continguts actitudinals, o l'educació de les emocions que ja s'aplica actualment a molts centres educatius arreu del món. A diferència de les existents, el treball de la consciència com una pauta per el dia a dia a les aules, podria treballar aquesta dimensió des d'un nivell més ampli i profund, anant directament a l'origen, anterior a la ment i les emocions, de manera que ens permet conèixer com funciona l'estructura dels pensaments i la base de la conducta, per així emprendre les futures accions des d'una major consciència i sensibilitat cap a la totalitat.

2. OBJECTIUS DEL TREBALL

La finalitat última d'aquest treball és incorporar eines en el dia a dia de les aules per educar des de la consciència i l'autoconeixement, de manera paral·lela i compatible al treball dels continguts acadèmics del sistema educatiu actual.

La hipòtesi considerada es que la manca d'educació espiritual a les aules als nivells de secundària i batxiller és pràcticament total. Les úniques excepcions les podríem trobar en algunes assignatures específiques com ara 'Educació a la Ciutadania' o 'Psicologia'. Generalment, el sistema educatiu actual gira, gairebé únicament, entorn al desenvolupament de la ment com una eina (aprendre, memoritzar, llegir, saber resoldre problemes, etc.) però no tracta la part inconscient d'aquesta, i per tant, la seva principal disfunció: l'ego (identificació de la ment amb diverses formes, de pensament o físiques, per crear un sentit il·lusori d'identitat). Aquesta disfunció heretada i present en tots els essers humans és la principal responsable de la negativitat en les persones, dels conflictes derivats per aquesta, i en definitiva, de les conductes destructives que han caracteritzat la història de l'home durant milers d'anys.

A la qüestió de perquè ara és un moment òptim per introduir aquest canvi en el sistema educatiu actual, hi trobem resposta quan observem, de manera crítica i amb certa perspectiva, la nostra societat actual. La gran majoria de les persones que l'integren mostren en major o menor mesura disconformitat en la manera com funciona avui dia la societat. Aspectes com el consumisme excessiu, les desigualtats socials i de gènere, la corrupció, la violència, la pobresa, la inestabilitat econòmica, la injustícia, etc. omplen els serveis informatius i diaris de cada dia, i estan contínuament en boca dels ciutadans, els quals mostren el seu rebuig, cercant sistemàticament la culpa, i al mateix temps la solució, en factors externs, principalment en la política. Aquesta pauta, molt present i característica en la història dels humans, és un indicador clar de les limitacions de la nostra consciència, principalment pel que fa a entendre que el vertader origen de tots aquests aspectes negatius que tant critiquem es troba

dins nosaltres mateixos, i és fruit de la inconsciència i el seu màxim representant, l'ego. Per altre banda, també presenta una gran limitació a l'hora de comprendre que el principal, i únic, factor de canvi per millorar la situació, no es pot trobar a l'exterior. L'únic canvi efectiu és el que es pot produir dins cada individu, elevant el seu propi nivell de consciència, per així aprendre a detectar el pensament inconscient i l'ego, i neutralitzar els seus afectes, ja que la inconsciència no pot sobreviure davant la consciència.

L'escriptor i orador espiritual Jiddu Krishnamurti, en una entrevista realitzada a Madrás (Índia) al 1979, explicava d'aquesta manera la qüestió de com els individus podem canviar la societat des de la consciència i el canvi individual:

¿Puedo vivir en esta sociedad enferma? Inmoral, corrupta, y todo lo demás... con completa honestidad conmigo mismo? Claro que puedes! Entonces tendrías que preguntarte: ¿qué es la sociedad? Es la sociedad diferente a mí? O yo mismo soy la sociedad?

¡Yo soy la sociedad! Yo he creado al monstruo, soy parte de él! La sociedad no es algo diferente a mí, cierto? Así que no se trata de cambiar el círculo externo; las estructuras sociales y el juego político que hay en marcha... Primero debo poner mi casa en orden, mi casa profundamente en orden, y entonces habrá orden ahí afuera. Si usted, y yo, y todos los que escuchan, ponemos primero nuestra casa en orden, habremos creado una nueva sociedad. [Traducció pròpia]

La introducció d'una dimensió espiritual als centres educatius per comprendre, treballar i crear consciència, esdevé el nucli principal d'aquest treball, que, en la seva vessant més pràctica, analitzarà la idoneïtat i viabilitat d'incorporar, a través de senzilles pautes i directrius, la manera de treballar aquesta dimensió a les aules, coordinant-se de manera efectiva i compatible amb la resta dels continguts acadèmics que s'imparteixen actualment.

Així doncs, els principals objectius d'aquest treball són els següents:

1. Reflexionar sobre la necessitat d'un canvi de consciència per part de les persones, per convertir-se en l'instrument d'una comprensió distinta i més profunda de qui som, i la importància de treballar aquest aspecte a les escoles.

2. Analitzar els diferents àmbits i formes del sistema educatiu actual que puguin estar directe o indirectament relacionades amb el creixement personal dels alumnes i la dimensió espiritual, més enllà del simple traspass d'informació i coneixements, per tal de detectar possibles mancances i factors favorables.
3. Crear una eina efectiva per treballar la consciència i l'autoconeixement a les aules, sense interferir amb el desenvolupament dels currículums de continguts actuals, basada en una sèrie de directrius i pautes que cada professor pugui posar en pràctica de manera autònoma i senzilla des de la seva respectiva assignatura.

3. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

En aquest apartat s'adreçaran les qüestions corresponents a l'objectiu 2, que fan referència a l'anàlisi dels factors del sistema educatiu actual que poden tenir un efecte, en major o menor mesura, en la incorporació d'una formació personal de caràcter espiritual en el dia a dia de les aules, tal i com aquest treball proposa. Per, en primer lloc, dur a terme aquest anàlisi, es dividiran els diferents àmbits en apartats individuals, on s'estudiarà, en cada cas, quina és la seva situació actual i la detecció de possibles mancances i factors favorables alhora d'afavorir el propòsit plantejat.

3.1. ANÀLISI GENERAL DE LES PRINCIPALS ESCOLES INNOVADORES ARREU DEL MÓN

En primer lloc, resulta interessant i imprescindible realitzar un anàlisi de caire global sobre les noves tendències en el món de l'educació. Certament, i abans de qualssevol indagació amb profunditat, és fàcil observar des de l'exterior una forta tendència per part de moltes escoles a introduir importants canvis en la manera de fer les classes i educar els alumnes. Destaquen, sobretot, els canvis en les metodologies didàctiques, on cada vegada més s'està imposant el model

de projectes i l'ús de la tecnologia, i per altre banda, canvis que fan referència al propi espai arquitectònic de l'escola, amb la finalitat de dotar les aules amb espais més flexibles i plurifuncionals. Aquests i altres canvis són en certa manera visibles fins i tot si un no està immers dins el sistema educatiu, ja que amb freqüència apareixen en medis de comunicació i programes diversos, i també estan en boca de molts professors i professionals del món de l'educació quan es parla d'innovació.

Però, malgrat aquesta primera i clara percepció general de que les coses estan canviant en el món de l'educació, resulta imprescindible anar més enllà en l'estudi d'aquests canvis innovadors en el sistema educatiu, a fi d'esbrinar si alguns d'ells fan referència directe a la incorporació de la dimensió espiritual en el propi procés educatiu, tal i com en aquest treball es proposa.

Per realitzar aquest estudi s'ha portat a terme una mirada global a les principals escoles innovadores, tant d'àmbit nacional com internacional, i el resultat han sigut una sèrie de pautes i característiques que ens molts casos coincideixen entre els diferents centres, però que no tracten l'àmbit espiritual i el desenvolupament de la consciència de manera específica.

Els centres estudiats provenen d'una llista publicada a REDEM (Red Educativa Mundial) on mostren les principals escoles innovadores arreu del món (11 en total) que incorporen canvis significatius en la manera d'ensenyar. Per enumerar i classificar els principals aspectes innovadors que tenen en comú aquests centres, s'ha elaborat una taula que es pot consultar en l'Annex I, a la pàg. 50. Les conclusions es detallen a continuació.

Una vegada extrets els principals canvis i tendències innovadores de les escoles internacionals més destacades en aquest camp, es pot concloure que les principals pautes innovadores giren entorn a tres factors principals:

- L'autonomia i la llibertat de l'alumne a l'hora de configurar el ritme i la direcció de la seva educació, molt més adaptada als interessos d'aquest gràcies a currículums acadèmics més variats i flexibles, i noves metodologies que afavoreixen aquesta llibertat.

- Ús de la tecnologia completament integrat en el dia a dia de les escoles, com a principal relleu dels llibres de text, i per tal de potenciar les habilitats dels alumnes en l'ús d'eines digitals i millorar el procés d'aprenentatge.
- Canvis en els espais arquitectònics i ambients dels centres educatius, amb la finalitat de configurar espais més flexibles i acollidors, que serveixin per potenciar les noves metodologies de treball cooperatiu.

Per tant, malgrat aquests principals canvis dirigits a millorar el procés educatiu, podem concloure que el treball de la consciència, l'autoconeixement i, en definitiva, la dimensió espiritualitat als centres educatius, no formen part, al menys encara, dels eixos innovadors dels centres que representen una referència en aquest sentit.

3.2. NORMATIVA

Resulta molt important, també, realitzar una mirada en profunditat a l'àmbit normatiu, el qual pot jugar un paper clau a l'hora de prioritzar una formació i creixement personal més profunds, de manera paral·lela a l'adquisició tradicional de coneixements que hem tingut fins ara.

Per dur a terme aquest anàlisi de la normativa actual, s'estudiaran, sobretot, els aspectes més directament relacionats amb les dimensions que tenen a veure amb la formació personal de l'alumne, i no tant al desenvolupament de la seva ment conscient, com ara les competències bàsiques, els continguts actitudinals, etc. La recerca seguirà un ordre descendent, de major a menor nivell de concreció, partint des de la normativa en l'àmbit europeu, fins arribar a l'àmbit nacional i autonòmic.

NIVELL EUROPEU		
INCIATIVES I TRACTATS	PUNTS RELLEVANTS	CONCLUSIONS
<u>Europa 2020</u> L'Estratègia Europa 2020	Les sis prioritats per al període 2016-2020 són:	Segons aquesta iniciativa, entre les prioritats marcades pel

<p>promou el creixement intel·ligent, sostenible i integrador. El seu objectiu és millorar la competitivitat de la UE, mantenint, alhora, el seu model d'economia social de mercat i millorant considerablement l'ús efectiu dels seus recursos.</p> <p>La part relacionada amb l'àmbit educatiu es recull en el text: <u>Cooperació de la Unió Europea en l'àmbit de l'educació i la formació (ET 2020)</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Capacitats i competències pertinents i d'alta qualitat en favor de l'ocupabilitat, la innovació, la ciutadania activa i el benestar (com la creativitat, el sentit de la iniciativa i el pensament crític). • Educació inclusiva (és a dir, inclou la creixent diversitat dels estudiants), igualtat, no discriminació i promoció de les competències cíviques (com el mutu enteniment i els valors democràtics). • Una educació i una formació obertes i innovadores, amb una plena incorporació a l'era digital. • Un fort suport per als educadors (com la millora dels processos de contractació, selecció i formació així com el desenvolupament professional permanent). • Transparència i reconeixement de les capacitats i qualificacions per facilitar l'aprenentatge i la mobilitat laboral (per exemple, mitjançant el Marc de Referència Europeu de Garantia de la 	<p>període de 4 anys esmentat, hi trobem tres punts d'alt interès pel que fa al tema que en aquest treball es tracta.</p> <p>Primerament, la referència a les competències, on s'hi destaca, entre altres qualitats, la creativitat i el pensament crític.</p> <p>En segon lloc, la promoció de les competències cíviques, que més endavant vorem en més profunditat, i que guarden una relació prou estreta en pro d'una formació personal més profunda.</p> <p>En tercer lloc, ens parla d'una educació oberta i innovadora, i encara que faci una referència a l'era digital, una formació oberta implica consideració i sensibilitat cap a la resta, la qual cosa ens aproxima a una perspectiva global i sentit de la totalitat.</p> <p>En qualsevol cas, la principal mancança la trobem en l'enfocament tan general del document, on no hi apareixen cap mena de pautes o directrius concretes per l'assoliment d'aquestes prioritats.</p>
--	--	---

	<p>Qualitat).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inversió sostenible (inclosa l'exploració del potencial del Pla d'Inversions per a Europa), rendiment i eficàcia dels sistemes d'educació i formació. 	
<p><u>Procés de Copenhaguen</u> El Procés de Copenhaguen, llançat en l'any 2002, té per objecte millorar els resultats, la qualitat i l'atractiu de l'educació i formació professionals per mitjà d'una millor cooperació a escala europea. Intenta promoure l'ús de les diferents oportunitats de formació professional en el context de l'aprenentatge permanent i amb l'ajuda de les seves eines. El procés de Copenhaguen forma part del marc estratègic «Educació i Formació 2020» (EF2020) i pot contribuir a assolir les metes relatives a l'educació de l'estratègia Europa 2020.</p>	<p>- Una dimensió política, l'objectiu de la qual és establir objectius europeus comuns i reformar els sistemes nacionals d'educació i formació professionals.</p> <p>- El desenvolupament de marcs europeus comuns i eines que augmentin la transparència i qualitat de les competències i qualificacions i que facilitin la mobilitat.</p> <p>- La cooperació per fomentar l'aprenentatge mutu a escala europea i involucrar totes les parts rellevants a escala nacional.</p>	<p>Malgrat que la major part dels continguts guarden relació amb la mobilitat, el reconeixement europeu mutu i les inversions en aquest camp, és en el Comunicat de Bruges (7 de desembre de 2010) on únicament trobem una referència específica sobre les competències clau, que dins el conjunt suposa la referència més directa a la dimensió d'una formació personal més profunda. En aquest comunicat, sobre la cooperació europea reforçada en matèria d'educació i formació professionals per al període 2011-2020, es planteja l'objectiu de 'Preparar la gent perquè s'adapti al canvi i el gestioni fent que adquireixin competències claus'.</p>
<p><u>Competències clau per a l'aprenentatge permanent</u> Constitueixen un conjunt de coneixements, capacitats i actituds adequats al context.</p>	<p>El marc de referència estableix vuit competències clau:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Comunicació en la llengua materna; 2. Comunicació en 	<p>De les 8 competències clau que es proposen, i encara que en una d'elles aparegui el terme consciència, és en les competències socials i cíviques</p>

<p>Són particularment necessàries per a la realització personal dels individus i per a la seva integració social, així com per a la ciutadania activa i l'ocupació. Aquestes competències clau ofereixen un marc de referència que pretén donar suport als esforços nacionals i europeus per assolir els objectius que s'han marcat. Aquest marc es dirigeix particularment als responsables polítics, els professionals de l'educació, els empresaris i els estudiants.</p>	<p>llengües estrangeres;</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia; 4. Competència digital; 5. Aprendre a aprendre; 6. Competències socials i cíviques; 7. Sentit de la iniciativa i esperit d'empresa, i 8. Consciència i expressió culturals. 	<p>on hi trobem la relació més estreta amb la dimensió espiritual. Aquesta competència ens parla del desenvolupament de l'individu. El text del Parlament Europeu la defineix així:</p> <p>La competència social remet a les competències personals, interpersonals i interculturals, així com a totes les formes de comportament d'un individu per a participar de manera eficaç i constructiva en la vida social i professional. Aquesta competència es correspon amb el benestar personal i col·lectiu. La comprensió dels codis de conducta i dels costums dels diferents entorns en què l'individu es desenvolupa és fonamental. Un individu pot assegurar-se una participació cívica, activa i democràtica gràcies a aquestes competències cíviques, especialment a través del coneixement de les nocions i les estructures socials i polítiques (democràcia, justícia, igualtat, ciutadania i drets civils).</p>
--	--	---

NIVELL NACIONAL		
LLEI / DRECRET	PUNTS RELLEVANTS	CONCLUSIONS
<u>Llei Orgànica 8/2013, de 9 de desembre, per a la Millora de la Qualitat Educativa (LOMQUE)</u>	Aquesta Llei Orgànica considera essencial la preparació per a la ciutadania activa i l'adquisició de les competències socials i cíviques, recollides en la Recomanació del Parlament Europeu i del Consell de 18 de desembre de 2006 sobre les competències clau per a l'aprenentatge permanent. En el context del canvi metodològic que aquesta Llei orgànica propugna s'aborda aquesta necessitat de forma transversal en incorporar l'educació cívica i constitucional a totes les assignatures durant l'educació bàsica, de manera que l'adquisició de competències socials i cíviques s'inclouï en la dinàmica quotidiana dels processos d'ensenyament i aprenentatge i es potenciï d'aquesta forma, a través d'un plantejament conjunt, la seva possibilitat de transferència i el seu caràcter orientador.	En línia amb la normativa europea analitzada, aquesta llei contempla amb importància les competències clau per a l'aprenentatge permanent, i en l'apartat XIV del seu preàmbul, ens parla de l'especial importància de la competència social i cívica, com una eina clau en el desenvolupament personal dels estudiants. Especifica també la importància de la transversalitat alhora d'incorporació aquesta competència, de manera que es treballi des de totes les assignatures i estigui totalment integrada en el procés d'aprenentatge.
<u>Reial Decret 1105/2014, de 26 de desembre, pel qual s'estableix el currículum bàsic de l'Educació Secundària</u>	Article 25. Objectius. El Batxillerat contribuirà a desenvolupar en els alumnes i les alumnes les capacitats que	En aquest cas, els objectius esmentats en aquest decret són exemples d'objectius dedicats a reforçar l'idea d'una

<p><u>Obligatòria i del Batxillerat</u></p>	<p>els permetin:</p> <p>a) Exercir la ciutadania democràtica, des d'una perspectiva global, i adquirir una consciència cívica responsable, inspirada pels valors de la Constitució espanyola així com pels drets humans, que fomenti la coresponsabilitat en la construcció d'una societat justa i equitativa.</p> <p>b) Consolidar una maduresa personal i social que els permeti actuar de forma responsable i autònoma i desenvolupar el seu esperit crític. Preveure i resoldre pacíficament els conflictes personals, familiars i socials.</p> <p>c) Fomentar la igualtat efectiva de drets i oportunitats entre homes i dones, analitzar i valorar críticament les desigualtats i discriminacions existents, i en particular la violència contra la dona i impulsar la igualtat real i la no discriminació de les persones per qualsevol condició o circumstància personal o social, amb atenció especial a les persones amb discapacitat.</p>	<p>formació enfocada al desenvolupament personal dels alumnes, no des de l'assoliment de coneixements i informació, sinó des del desenvolupament de qualitats de nivell intern, com ara maduresa personal, sensibilitat i empatia en la resolució de conflictes, perspectiva global i una consciència cívica responsable, entre d'altres. Aquestes intencions suposen un impuls a favor alhora d'incorporar una dimensió més profunda en el procés educatiu, ja que són qualitats no memoritzables, és a dir, que no és poden estudiar i aprendre com es faria per passar un examen. Per contra, son accions que provenen, no del pensament, sinó d'un nivell de consciència més profund, i que, si no formen part d'aquesta estructura, no es poden emprendre de manera conscient amb èxit.</p>
---	--	--

NIVELL AUTONÒMIC		
INCIATIVES I TRACTATS	PUNTS RELLEVANTS	CONCLUSIONS
<p><u>Decret 34/2015, de 15 de maig pel qual s'estableix el currículum de l'Educació Secundària Obligatoria a les Illes Balears</u> (BOIB núm. 73, de 16 de maig de 2015)</p>	<p>Article 4: Objectius</p> <p>i) Conèixer i acceptar el funcionament del propi cos i el dels altres, respectar les diferències, consolidar els hàbits de cura i salut corporals i incorporar l'educació física i la pràctica de l'esport per afavorir el desenvolupament personal i social. Conèixer i valorar la dimensió humana de la sexualitat en tota la seva diversitat. Valorar críticament els hàbits socials relacionats amb la salut, el consum, la cura dels éssers vius i el medi ambient, i contribuir a conservar-lo i millorar-lo.</p> <p>Article 8: Procés d'aprenentatge i atenció personalitzada</p> <p>Punt 4: Cada grup d'alumnes ha de tenir un professor com a tutor, que ha de designar el director del centre, a proposta del cap d'estudis. La funció tutorial implica coordinar les activitats de tutoria i dur a terme el conjunt d'accions educatives que contribueixen a fer que l'alumne adquireixi les competències clau, a orientar-</p>	<p>En línia amb l'anàlisi normatiu a nivell nacional, aquí també es mencionen una sèrie d'objectius dedicats a una formació que afecta a estructures internes, a la consciència. Ens parla primerament d'autoconeixement de manera molt clara i, com a conseqüència, la capacitat de respectar les diferències. També de sensibilitat i empatia cap a la resta d'éssers vius i el medi ambient.</p> <p>Per altre banda, però, deixa en mans de la tutoria tota la responsabilitat pel que fa a la formació personal dels alumnes, la qual cosa resulta ser un aspecte negatiu per dues raons principals:</p> <p>La primera es que, com s'ha vist en la legislació nacional, aquest tipus de formació forma part d'una competència que s'ha de treballar de manera transversal. La segona es que, a la realitat actual, són molt poques les tutories que es dediquen a adreçar i treballar aquests aspectes.</p>

	<p>lo, dirigir-lo i donar-li suport en el procés educatiu per assolir la seva maduresa i autonomia.</p> <p>Aquesta acció tutorial ha d'atendre al desenvolupament intel·lectual, afectiu, psicomotriu, social i moral dels alumnes i ha de permetre tractar aquells aspectes que també són part de la seva formació però que generalment resten fora de les programacions específiques.</p> <p>D'aquesta manera, contribueix a la formació de la personalitat i afavoreix la reflexió sobre els factors personals i les exigències socials que condicionen els seus desitjos i decisions pel que fa al seu futur.</p>	
--	---	--

Conclusió a l'anàlisi de normativa:

Una vegada analitzada la normativa en les diferents escales i nivells de concreció, i focalitzant l'atenció en els aspectes que guarden una major relació amb les dimensions de formació i creixement personal de l'alumne, podem concloure que en tots els casos hi ha un gran nombre d'iniciatives, objectius i bones intencions dedicades a dur a terme aquesta formació de caràcter més intern i relacionat amb l'estat de consciència, encara que a la realitat no es trobin reflectides ni en les programacions específiques de les assignatures, ni en la pràctica del dia a dia a les aules. En conseqüència, es poden extreure tres principals mancances que dificultarien la seva consecució:

- Important manca de concreció sobre com els objectius plantejats es poden incorporar de manera efectiva i transversal en el dia a dia dels centres educatius. En aquest sentit seria necessària la **creació d'eines**, en forma de **directrius o pautes** per a que cada professor, des de la seva assignatura, pogués treballar aquestes dimensions de manera clara i amb completa autonomia.
- Un altre mancança important és la falta de clarificació pel que fa a l'esquema estructural sobre el qual aquesta formació i desenvolupament personal es fonamenta. Totes les qualitats derivades de la formació interna i desenvolupament personal més profunds, estan relacionades amb l'estat de consciència, i no pas amb el pensament conscient i racional. Quan es plantegen objectius relacionats amb l'adquisició de determinades qualitats com ara sensibilitat, empatia, autoconeixement o creativitat, la dimensió a treballar és la dimensió interna, l'espiritual, la consciència en definitiva. Aquestes qualitats no poden sorgir des del pensament racional, i per tant no es poden simplement ensenyar, aprendre i memoritzar, sinó que s'han de treballar des de la **consciència**, ja que en cas contrari esdevindria un simple intent per canviar la realitat exterior sense un canvi previ de la realitat interior, del l'estat de consciència. A tall d'exemple, si un decideix ser bona persona, el propòsit pot semblar noble, però està destinat a fracassar, ja que no s'ha produït cap canvi a nivell interior, sinó que s'està intentant canviar la forma exterior, la definició mental de qui és, i en la mateixa decisió de ser bona persona s'hi amaga un alt component d'autoexaltació, d'ego.
- En tercer lloc, i fent referència a l'article 8 del decret esmentat en el nivell de concreció autonòmic, el treball de la consciència i el creixement personal no poden ser només responsabilitat del tutor i la seva hora de tutoria, sinó que s'han de treballar de manera **transversal** des de totes les assignatures, ja que en cas contrari es convertiria en una assignatura més, en vers d'una dimensió integrada en cada un dels àmbits del procés educatiu, i per tant perdria tot el seu significat.

3.3. FORMACIÓ DEL PROFESSORAT

Quant a la preparació formativa del professorat, aquesta pot jugar un paper realment important alhora de proveir eines i recursos als professors perquè aquests, de manera autònoma, puguin incorporar, a les seves respectives assignatures i metodologies didàctiques, el treball de la consciència i l'autoconeixement, de manera paral·lela a com treballen els seus continguts específics de les seves respectives assignatures. També perquè els propis docents treballin ells mateixos aquesta dimensió, ja que en aquest àmbit, al contrari del que passa amb les assignatures de continguts teòrics, l'exemple que dona el professor des del seu estat de consciència resulta tant important o més que qualsevol intent d'aquest per treballar l'estat de consciència dels alumnes. Una actitud plenament conscient és el recurs més efectiu per disminuir la consciència d'aquells que l'envolten.

En aquest sentit, és important analitzar en profunditat quines són les principals línies formatives que estan a l'abast en l'actualitat, i concloure si alguna d'aquestes treballa aquesta dimensió i com, a fi de detectar possibles mancances o, per contra, factors positius que puguin impulsar i afavorir una formació d'aquestes característiques.

Per dur a terme aquest anàlisi es revisaran, en primer lloc, els diferents models de formació oferts per la Conselleria d'Educació, integrats dins el Pla Quadriennal de la Formació del Professorat 2016-2020, els quals formaran la base que s'utilitzarà posteriorment per confeccionar la proposta formativa adaptada a les necessitats i demandes de cada CEP. Aquestes activitats es podran donar en dues modalitats: formació en els centres i formació per als centres o intercentres. En cada un dels casos podran contenir activitats de diferents tipus: ponències externes, grups de treball per a la reflexió pedagògica i l'elaboració de materials i recursos, assessorament entre iguals i intercanvi d'experiències, tutorització (mentoring) o assessorament col·laboratiu, visites a altres centres o entitats relacionades amb el programa formatiu, i tallers pràctics d'experimentació formativa.

Finalment, es tindran en consideració les activitats de formació de tots els CEP de Mallorca (Inca, Manacor, Palma) que s'han ofert per el curs 2015-2016, per comprovar si, encara que per antiguitat no hagin estat adaptades a les línies proposades per la Conselleria, algun dels cursos ha acollit en les seves programacions les dimensions de desenvolupament i creixement personal des de l'autoconeixement i la consciència.

Pel que fa a les línies estratègiques de models formatius proposades per la Conselleria d'Educació, són aquestes:

1. Metodologies d'aprenentatge
2. Convivència i educació emocional
3. Gestió d'equips i coordinació docent
4. Educació inclusiva
5. Millora de les competències lingüístiques
6. Tic i competència digital
7. Actualització científica, tècnica i de col·lectius específics
8. Comunitat educativa d'aprenentatge

En conseqüència, per la seva rellevància i relació més directe d'acord amb l'objectiu establert, s'analitzarà, a continuació, la línia orientada a la convivència i educació emocional, que al mateix s'estructura en tres blocs principals, dels quals s'analitzarà el primer:

- Educació emocional i millora del clima de l'aula.
- Pràctiques restauratives i mediació de conflictes.
- Detecció i prevenció de maltractaments i assetjaments.

Aquest bloc sobre educació emocional es defineix, segons el document elaborat per la Conselleria, de la següent manera:

L'educació emocional és una part ineludible de la formació integral de la persona. Està considerada, avui en dia, una de les intel·ligències bàsiques i de les competències clau que el nostre sistema educatiu ha d'ajudar a formar, en col·laboració amb les famílies i altres institucions implicades en el mateix objectiu. El seu desenvolupament està directament lligat al benestar personal, social i professional, així com en el grau de satisfacció, participació i rendiment acadèmic. La seva formació en un context escolar,

tant en l'alumnat com en el professorat, contribueix, sense dubte, de manera directa i indirecta, a la millora de la qualitat educativa.

Al mateix temps, proposa cinc objectius principals:

1. Millorar les competències emocionals del professorat.
2. Conèixer les característiques cognitives, corporals i emocionals dels infants i adolescents.
3. Conèixer i practicar activitats d'Educació emocional relacionades amb les competències emocionals.
4. Conèixer diferents possibilitats i recursos per treballar l'Educació emocional des dels centres.
5. Dissenyar activitats adreçades a l'alumnat del centre.

Si s'analitzen aquest objectius, resulta imprescindible destacar-ne tres aspectes principals, que es troben totalment en línia amb el propòsit d'aquest treball. En primer lloc, reconeix la importància de la necessitat de conèixer-se un mateix, per tant, l'**autoconeixement**. En segon lloc, la necessitat de comptar amb **eines** per treballar aquesta dimensió a les aules. I en tercer lloc, la importància de que els propis **professors** tinguin una certa formació en aquest camp, ja que el seu exemple resulta crucial a l'hora de treballar la part més interna i espiritual dels estudiants.

Pel que fa als continguts marcats dins aquesta línia estratègica de model formatiu, s'especifiquen els següents:

- Competències emocionals.
- Autoconeixement.
- Gestió de les pròpies emocions.
- Generació d'emocions positives.
- Autoestima.
- Automotivació.
- Gestió de conflictes.
- Presa de decisions.
- Models d'aplicació de l'Educació emocional als diferents nivells educatius.

- Estratègies per treballar a l'aula.

En aquest sentit, els continguts plantejats reflecteixen, també, una sèrie de dimensions clau relacionades amb l'estat de consciència, així com referències clares a eines i estratègies necessàries per incorporar aquestes dimensions als centres educatius.

Es pot concloure, per tant, que aquesta línia estratègica dins els models formatius oferts per la Conselleria, té gairebé tots els ingredients i àmbits necessaris, encara que difereix pel que fa a l'ús dels conceptes i nomenclatura, per poder-ne elaborar cursos formatius en línia amb el propòsit plantejat en aquest treball.

Prosseguint la nostra anàlisi, la següent passa es basa ara en contrastar les possibilitats oferides per les línies estratègiques de formació del Pla Quadriennal de la Formació del Professorat 2016-2020 vistes en l'anterior punt, amb l'oferta formativa per el curs 2015-2016, considerant tots els CEP de Mallorca (Inca, Manacor, Palma), a fi de valorar si han existit activitats formatives que s'hagin ajustat, en quant a continguts, objectius i finalitat principal, a una formació orientada a treballar el pensament inconscient, l'estat de consciència i la dimensió de l'autoconeixement.

En aquest sentit, s'han detectat alguns cursos amb una temàtica relacionada, però amb importants diferències pel que fa als continguts treballats, l'orientació adoptada i la profunditat dels temes tractats. Aquests s'enumeren i es classifiquen, juntament amb els seus objectius i continguts, en una taula que es pot consultar a l'Annex II, en la pàgina 53. Les conclusions extretes d'aquesta taula es detallen a continuació.

Així doncs, una vegada analitzats els cursos destacats en la taula esmentada, es pot concloure que hi ha molts d'elements en comú destinats a tractar dimensions dels alumnes que estan relacionades amb el seu estat de consciència, però en molts dels casos, sembla que la formació no va directament dirigida a produir un canvi en l'estat de consciència, sinó a simplement gestionar reaccions derivades del pensament inconscient, com ara

les emocions. En aquest sentit, resulta convenient realitzar una breu reflexió a continuació, per aclarir en més detall aquesta qüestió.

Si prenem com a referència, per exemple, el primer curs esmentat, *Gestió emocional a l'aula*, aquest es presenta a sí mateix amb una cita de l'autor Eric Jensen que diu: "No hi ha separació de la ment i de les emocions; les emocions, el pensament i l'aprenentatge estan lligats". Aquesta premissa, que pretén representar el caràcter del curs i servir de resum sobre l'enfocament que aquest acollirà, presenta en si mateixa un obstacle alhora d'orientar la formació al vertader origen que pot possibilitar un canvi real en la gestió de futures emocions. És cert que la ment i les emocions estan lligades. L'autor E. Tolle fa la següent diferenciació al respecte: una resposta instintiva és la resposta directe del cos a alguna situació exterior, mentre que una emoció és la resposta del cos a un pensament. A tall d'exemple, un pot estar mort de por a causa d'un pensament inquietant mentre es troba dins el llit, calent i confortable. També pot ser una resposta a una situació o succés reals, però serà sempre una resposta al succés vist a través del filtre d'una interpretació mental, és a dir, del pensament (la interpretació d'aquest succés estarà condicionada pels conceptes mentals de bo i dolent, m'agrada i no m'agrada, jo i meu). En aquest sentit, les emocions estan al servei del pensament, un pensament que en la majoria dels casos és involuntari, automàtic i repetitiu, i sempre condicionat pel present i pel futur. Quan un s'identifica totalment amb aquest flux de pensament inconscient, un fals sentit del jo cobra existència, l'ego. A partir d'aquí, totes les emocions generades que tinguin com a origen l'ego, són fruit de la inconsciència, i per tant, no té sentit centrar la nostra atenció en gestionar emocions inconscients, sinó que l'atenció s'hauria de centrar en observar aquest torrent de pensament inconscient i deixar d'identificar-se amb ell. En el moment en que es produeix aquesta separació que ens permet observar la ment des d'un punt de vista exterior com si fóssim un simple observador, això és consciència. Així doncs, quan som capaços d'observar (sense jutjar) la inconsciència, aquesta es debilita, i els fonaments de les emocions que han estat provocades per aquesta es van enfonsant, perdent la gran rellevància i transcendència que pareixia que tenien. Per

aquesta raó, és molt més efectiu dirigir l'atenció i l'energia a la consciència, que no pas a la gestió d'unes emocions fruit de la inconsciència, que en la majoria dels casos estan carregades de negativitat i resulten totalment improductives.

3.4. TALLERS DES D'ÒRGANS EXTERNES

Pel que fa a l'anàlisi de les activitat de formació des d'òrgans externs, s'ha considerat l'oferta educativa d'ajudes i activitats organitzades des de la Conselleria d'Educació durant el curs 2015-2016, els quals tenen com a finalitat treballar temes transversals des de quatre àrees diferenciades: educació ambiental, educació esportiva, educació per a la ciutadania i educació per a la salut.

En aquest cas, però, de tota l'oferta analitzada no s'han trobat activitats formatives directament adreçades a treballar la dimensió espiritual dels alumnes, sinó que en la majoria dels casos van destinades a la formació i conscienciació sobre àmbits específics com ara la sostenibilitat i el medi ambient, la justícia, la igualtat, etc.

3.5. SÍNTESI DE L'ESTAT DE LA QÜESTIÓ

A continuació, s'enumeren, a manera de síntesi, les conclusions extretes de l'anàlisi dels anteriors punts:

- ❖ Innovació en l'educació:
 - El treball de la consciència, l'autoconeixement i, en definitiva, la dimensió espiritual als centres educatius, no formen part, encara, dels principals **eixos innovadors** dels centres que representen una referència en aquest sentit.
- ❖ Normativa:
 - Gran nombre d'iniciatives i objectius des dels diferents òrgans normatius dedicats a una formació orientada a les dimensions del creixement personal, però amb una important mancança sobre

com es poden incorporar de manera efectiva i transversal en els centres educatius. Seria necessària la **creació d'eines** per a que cada professor, des de la seva assignatura, pogués treballar aquestes dimensions amb completa autonomia.

- Falta de claredat pel que fa a l'esquema estructural sobre el qual aquesta formació i desenvolupament personal es fonamenta. Es tracta de qualitats que no es poden simplement ensenyar, aprendre i memoritzar, sinó que s'han de treballar des de la **consciència**.
 - El treball de la consciència i el creixement personal no poden ser només responsabilitat del tutor i la seva hora de tutoria, sinó que s'han de treballar de manera **transversal** des de totes les assignatures, ja que en cas contrari es convertiria en una assignatura més i perdria tot el seu significat.
- ❖ Formació del professorat:
- Dins l'oferta formativa destinada als docents hi ha molts d'elements potencialment orientats a tractar dimensions dels alumnes que estan relacionades amb el seu estat de consciència, però en la majoria dels casos es limiten a la gestió d'emocions, situacions i accions productes de la ment inconscient, sense tractar el seu origen ni la seva estructura, que són les úniques vies per possibilitar qualssevol canvi.
- ❖ Tallers des d'òrgans externs:
- De tota l'oferta analitzada no s'han trobat activitats formatives directament adreçades a treballar la dimensió espiritual dels alumnes.

4. DESENVOLUPAMENT DE LA PROPOSTA

Com a resposta als diferents aspectes analitzats i fruit de la recerca sobre com millorar l'educació des de la incorporació del treball de la consciència i

l'autoconeixement, és a dir, de com es poden combinar la transmissió de coneixements i entrenament de la ment més tradicionals, amb pautes que facin treballar i créixer la dimensió espiritual dels alumnes; s'elabora, a continuació, aquest decàleg de directrius a seguir per una educació des de la consciència.

L'objectiu principal és oferir eines, pautes i recursos als docents perquè aquests puguin incorporar i treballar aquesta dimensió a les seves classes amb autonomia i transversalitat, i de manera paral·lela i compatible amb els continguts curriculars a treballar, independentment de l'assignatura que imparteixin.

DECÀLEG DE DIRECTRIUS PER EDUCAR DES DE LA CONSCIÈNCIA.

1. ESTRUCTURA I CONCEPTES CLAU

Per educar des de la consciència i treballar l'autoconeixement a les aules de manera autònoma, resulta molt important, en primer lloc, tenir clars alguns conceptes relacionats amb aquesta dimensió, principalment per poder parlar-ne i fer-ne referència, però sobretot, és important tenir clara l'estructura de la ment humana, el seu funcionament i la disfunció que aquesta presenta.

La **ment**, en sí mateixa, és tan sols una eina més del nostre cos, la qual s'encarrega del pensament. En aquest nivell és comparable a altres parts del nostre cos, que també tenen la seva funció. En el cas de la ment, està teòricament dissenyada per resoldre problemes i situacions que es presenten en el present, gràcies a la seva intel·ligència que inclou la capacitat de raonar, aprendre i retenir aquest aprenentatge a través de la memòria. De manera ideal, s'hauria de fer servir només quan es necessita, de la mateixa manera que fem servir les cames quan necessitem desplaçar-nos d'un lloc a un altre, i després, silenci. Però en els humans això no passa exactament així. La ment humana està constantment en funcionament, ocupada, en la major part del temps, per un torrent incessant de pensament involuntari i compulsiu, amb el

qual ens identifiquem profundament. És aquella veu al cap que tant sovint confonem amb el que realment som nosaltres.

La realitat, però, es que cap de nosaltres som aquesta veu al cap. Aquesta tan sols és un conjunt d'idees i formes de pensament o físiques, amb les quals ens hem identificat i que, per tant, creiem que ens defineixen. Aquest sentit il·lusori d'identitat és l'**ego**.

La principal funció de l'ego es mantenir i reforçar aquest sentit d'identitat, motivat per la por de desaparèixer, i es caracteritza per la continua necessitat de més. Així doncs, si es veu amenaçat o disminuït, reaccionarà amb emocions negatives (indignació, ira, ressentiment, autocompassió, etc.), i emprendre les accions necessàries per reforçar-se, encara que aquestes passin per perjudicar els altres, insultar, o inclús, fer ús de la violència. També cercarà constantment reforç en coses materials, en el propi cos, o en grups o col·lectius amb els quals es pugui identificar (religions, partits polítics, nacions, etc.), en definitiva, amb tot allò que reforci el seu sentit d'identitat. A tall d'exemple, es podria destacar gairebé qualssevol notícia d'actualitat dels informatius per comprovar l'alt component d'ego que s'hi amaga al darrera. La violència infligida per motius religiosos i ideològics, la guerra, la violència de gènere, la dificultat d'enteniment entre els polítics... en són alguns exemples. La inconsciència de l'ego està plenament present i integrada en el nostre dia a dia, tant a petita escala en les relacions personals quotidianes, com a gran escala en les relacions entre països, empreses, governs, etc., i és la responsable de gairebé tots els conflictes i destrucció generada pels humans i que afecta, no només a les persones, sinó a la resta de formes de vida i al mateix planeta. És la conseqüència d'una ment intel·ligentíssima al servei de la bogeria, que motivada per la por, és capaç, fins i tot, de crear bombes atòmiques, armes nuclears, gasos verinosos, metralladores, etc.

Aquesta bogeria humana, però, està destinada a desaparèixer, a través de l'emergència de la consciència. La **consciència** és el que realment som, és l'ésser anterior a qualssevol forma o concepte associat, però que queda oculta darrera l'ego quan aquest ha pres el control. No obstant això, en el moment en

que ens adonem de que és l'ego el que està actuant a través de nosaltres, aquest es debilita considerablement. La finalitat no és lluitar contra l'ego, sinó ser capaç d'observar-lo, detectar-lo i acceptar que hi és. La inconsciència no pot sobreviure davant la consciència.

En aquest sentit, educar des de la consciència, implica adoptar contínuament un paper d'observador atent, capaç de qüestionar i detectar (sense jutjar) qui s'amaga darrera les situacions o accions que es presenten, les quals es poden donar dins la mateixa classe, en els continguts acadèmics que s'estan veient, o, en definitiva, en qualssevol acció o situació que es plantegi a l'aula pel seu interès en el procés educatiu dels alumnes. Quan es detecta la inconsciència, i no s'hi reacciona, sinó que s'observa des d'un punt de vista distant, això automàticament crea consciència.

El paper dels professors, alhora d'educar des de la consciència, és clau. Si bé és vera que idealment els docents haurien de ser persones amb un alt nivell de consciència espiritual, és a dir, persones plenament conscients i lliures de qualssevol forma d'ego, aquesta pretensió està, de moment, enfora de la realitat. No obstant això, no cal ser un mestre espiritual per crear consciència. Una vegada es compren l'estructura i el funcionament de la ment egòtica, la següent passa per part del docent és fomentar aquest paper d'observador conscient tant en els alumnes com en ell mateix, a fi de ser capaç de detectar i diferenciar si les accions, actituds o emocions percebudes són fruit de la inconsciència, és a dir, si provenen o no de l'ego. No és precís fer cap interpretació posterior, ni decidir si està bé o malament, sinó que la finalitat és observar i detectar la inconsciència des de la consciència, la qual cosa produeix automàticament un canvi en la manera com percebem la realitat i en les futures accions que emprenem.

2. INCORPORACIÓ DE PREMISSES EN EL PROCÉS CREATIU

Aquesta directriu està orientada al treball de la consciència i l'autoconeixement des de temes o activitats de caire creatiu. Consisteix en establir, en el propi

enunciat de l'activitat, punts de partida o premisses obertes. relacionades amb situacions on intervé l'ego o, per contra, la consciència, a fi d'acotar el procés creatiu i fer que, de manera paral·lela a l'objectiu acadèmic marcat per aquella activitat, es dugui a terme una reflexió i treball paral·lel entorn a la premissa plantejada. D'aquesta manera, l'activitat no només haurà contemplat els seus objectius curriculars corresponents, sinó que també haurà donat cabuda al treball i enfocament personal dels alumnes sobre temes directament relacionats amb l'estat de consciència, la qual cosa podrà donar lloc, posteriorment, a una reflexió i debat conjunt amb la resta de la classe, comentant i analitzant des d'un punt de vista conscient i alerta, els diferents enfocaments personals de cada alumne.

És important tenir en compte que aquesta pauta no ha de substituir o interferir negativament en el compliment dels objectius marcats per l'activitat, sinó ampliar la seu abast, dotant-la d'una major riquesa formativa a través de la incorporació de temes relacionats amb la dimensió espiritual, que afavoriran una formació paral·lela en aquesta dimensió, oferint, a la vegada, espai pel debat i reflexió al final de l'activitat. Així doncs, amb la introducció d'aquesta pauta, un exercici 'tradicional' pot assolir una dimensió completament diferent, convertint-se en una oportunitat de creixement personal, i tot això sense perdre de vista l'adquisició de nous coneixements i el compliment dels objectius acadèmics.

Pel que fa a la seva aplicació, aquesta es pot dur a terme des de qualssevol assignatura que compti amb activitats de procés creatiu. Per exemple, en totes aquelles activitats creatives que fins el moment eren de 'tema lliure'.

A tall d'exemple, es reproduirà a continuació l'experiència obtinguda de la posada en pràctica d'aquesta pauta en la impartició d'una unitat didàctica, durant el període de pràctiques docents realitzat a l'institut IES Berenguer d'Anoia, d'Inca (Mallorca), en el mesos de febrer a maig de l'any 2016.

L'assignatura des de la qual s'impartia la unitat didàctica era Cultura Audiovisual, pertanyent al departament de dibuix, i anava dirigida als alumnes

del primer curs de batxillerat de la modalitat d'arts. La unitat didàctica, titulada Imatge Fixa Seqüenciada: EL CÒMIC, corresponia al bloc d'Imatge Fixa del segon trimestre, i tractava tots els agents implicats en aquesta disciplina. L'activitat principal, però, era la creació d'un còmic per part dels alumnes, i és en aquest procés creatiu on es va incorporar aquesta pauta per treballar, de manera paral·lela als elements i recursos propis de la disciplina del còmic, l'estat de consciència i autoconeixement dels alumnes, a través de l'anàlisi i reflexió sobre els diferents enfocaments que cada alumne havia incorporat al seu argument d'acord amb la premissa obtinguda.

Es van elaborar tres premisses, corresponents a tres aspectes diferents característics de l'ego, de les quals cada alumne n'escolliria una a l'atzar, havent d'incorporar-la de manera lliure en l'argument del seu còmic. Les tres premisses plantejades eren aquestes:

- El teu personatge no sap qui és i ho vol esbrinar. (IDENTITAT)
- El teu personatge està en un lloc fent una cosa determinada, però en realitat li agradaria estar en un altre lloc fent una altra cosa. (PRESENCIA)
- El teu personatge està al poder i decideix que ho vol tot en blanc i negre, però un personatge del bàndol contrari suggereix, de manera molt encertada, que faci servir el color, ja que tot seria més colorit i més bell. (IDENTIFICACIÓ I DEFENSA DE LA IDENTITAT)

Juntament amb la premissa obtinguda, es facilitava l'enunciat de l'activitat i els criteris d'avaluació. (Tota la documentació i material referent a aquesta unitat didàctica es pot consultar a l'Annex III, pàg. 56).

Pel que fa al procés creatiu dels alumnes en l'elaboració de la historieta, aquests no van tenir cap problema alhora d'incorporar la premissa obtinguda dins l'argument del còmic, ja que per una banda, les premisses els hi resultaren familiars per les seves similituds amb vivències personals pròpies, i per l'altre, perquè eren prou obertes i flexibles per a que cada alumne en pogués fer la seva pròpia interpretació i enfocament personal.

Els resultats van ser enormement interessants i positius, tant per la part gràfica i expressiva intrínseca del còmic, com per les diferents aproximacions a les premisses proposades des de els argument de les histories.

A fi de compartir i posar en comú el resultat, es va dedicar tota una sessió de 2 hores a exhibir els treballs a classe i comentar-los en comú, amb la finalitat de, no només valorar i comentar la part gràfica i expressiva del còmic en sí, sinó també la possibilitat de reflexionar de manera conjunta sobre els diferents aspectes i conclusions que havien sorgit arrel d'haver construït una historieta sobre la premissa plantejada.

L'experiència va ser molt positiva i productiva, tant per la resposta i implicació dels alumnes, com per haver aconseguit l'objectiu de transcendir la mera adquisició de nous coneixements sobre el temari impartit, fins arribar a reflexionar sobre temes que, malgrat estar absents en els currículums de continguts, possibiliten el creixement personal dels alumnes, l'autoconeixement, i la creació de consciència. Es va demostrar, en definitiva, que aquest camí en l'educació és possible.

3. LES TRES PREGUNTES

La finalitat d'aquesta pauta és facilitar i obrir un espai d'observació i reflexió davant una determinada situació que, per les raons que sigui, presenta en sí mateixa una oportunitat de creixement personal i creació de consciència. Aquesta situació determinada pot tenir el seu origen en els continguts acadèmics que s'estan treballant, en algun succés ocorregut dins l'aula o el centre, o, fins i tot, en qualssevol situació de l'exterior que hagi pogut arribar a la comunitat educativa a través de medis de comunicació o qualssevol altre via.

L'objectiu consisteix en formular tres preguntes dirigides a la situació o acció sobre la qual es vol reflexionar, oferint la possibilitat d'adoptar un punt de vista conscient que afavoreixi l'empatia, la sensibilitat per la totalitat, i el reconeixement d'actituds inconscients i la negativitat que aquestes generen, o si són estats que tenen el seu origen en la consciència.

Aquestes tres preguntes, inspirades en el treball de l'autor S. Fernández (2010), són prou flexibles com per poder incorporar-les i plantejar-les des de qualssevol assignatura (dirigides tant als continguts acadèmics com a l'àmbit de les relacions personals de dins i fora de l'aula), i es poden adaptar a qualssevol situació o acció. Poden també ser formulades a sola una persona o a un grup de persones.

Les tres preguntes que conformen aquesta directriu són:

- Això m'acosta o m'allunya de la pau interior?
- Aquesta situació és bona per a mi, per a les altres parts implicades i per a la resta de l'Univers?
- Estic actuant des de la por o des de l'amor?

A través d'aquestes tres preguntes es crea un espai de reflexió i observació que permet detectar si una determinada situació o acció té el seu origen en la inconsciència (trets de negativitat, interpretació distorsionada de la realitat, defensa o reforç d'una identitat basada en pensaments o coses, passat i futur com a principals factors condicionants, perspectiva limitada de la situació, emocions i actituds defensives, etc.), o si, per contra, està originada des de la consciència (situada en el moment present, lliure d'etiquetes i conceptes mentals, absència de resistència, intel·ligència creativa, contemplació de la totalitat, pau, etc.)

A tall d'exemple, i per comprovar la seva aplicabilitat pràctica, es mostra, a continuació, un context, situat dins una assignatura concreta, on es podria fer ús d'aquesta directriu.

Per aquest exemple, s'ha pres com a referència l'assignatura de Tecnologia en el nivell de 4rt d'ESO (Es pot consultar el currículum de l'assignatura en l'Annex IV, pàg. 60). Aquesta assignatura tracta, en un dels sis blocs amb què està organitzada, el tema de Tecnologia i societat, que el propi currículum defineix així:

Bloc 6. Tecnologia i societat

Tracta d'entendre els aspectes socials del fenomen tecnològic, tant respecte dels seus condicionants socioeconòmics com de tot el que afecta les seves conseqüències ètiques, laborals i ambientals. Els alumnes reflexionen sobre els diferents avenços al llarg de la història i les repercussions econòmiques i mediambientals que tenen.

En aquest sentit, i donant resposta a la tasca de reflexió que s'encomana en el currículum, aquest context suposa una oportunitat perfecte per posar en pràctica aquesta pauta. No hi ha dubte de que els avenços tecnològics de la humanitat són impressionants i que han portat canvis radicals en la nostra manera de viure. Però cal tenir present que molts d'aquests avenços s'han desenvolupat per donar resposta a la por, a la cobdícia o a les ànsies de poder (tots productes de la inconsciència), i que per tant, la tecnologia s'ha posat en ocasions al servei de l'ego. És en aquest sentit on, formulant aquestes tres preguntes, es possible adoptar una postura d'observador conscient, per detectar i descobrir, a partir de les respostes obtingudes, quines són les forces motivadores d'aquests avenços. En definitiva, aprendre a detectar i reconèixer la inconsciència.

4. ENTUSIASME

Un dels principals problemes del sistema educatiu actual és que moltes vegades es planteja (i així es percebut per un gran nombre d'estudiants), com un medi per arribar a un fi, és a dir, un tràmit consistent en l'assoliment i memorització d'un gran nombre de continguts per així poder passar els respectius exàmens i posteriorment obtenir el títol corresponent. En aquest sentit, es tracta d'un procés que, no tan sols no fomenta l'educació des de la consciència, sinó que, condicionat contínuament pel passat, i sobretot, pel futur, esdevé una tasca dura on els alumnes han de lluitar a fi de superar-la. Implica també l'aparició constant d'estrès i emocions negatives (ansietat, frustració, ira, tristesa, etc.), la qual cosa ens indica que l'ego està implicat en el procés.

Així doncs, per tal de donar resposta a aquesta situació, la directriu que es planteja en aquest punt té com a finalitat transformar el procés educatiu perquè

deixi de ser un medi per arribar a un fi, per convertir-se en un procés d'aprenentatge conscient, on l'entusiasme dels alumnes en sigui el principal ingredient. Es tracta, per tant, de suprimir al màxim aquest caràcter d'obstacle i tràmit, a través del foment de l'alegria pel que es fa.

L'alegria pel que fem, sumada a una meta o visió que ens motiva, es converteix amb entusiasme. Entusiasme significa gaudir profundament del que es fa, a més de tenir l'element de la visió o la meta que es persegueix. Si s'aconsegueix tenir entusiasme per una cosa, és molt més difícil que causes externes (una nota d'un examen, una emoció negativa, una crítica subjectiva de algú, bona o dolenta, etc.) pugui determinar si seguim o abandonem l'activitat que estem fent, sinó que aquesta tan sols passarà a formar part del procés que ja estem gaudint.

L'estrès i la 'mala-gana' també desapareixen. L'estrès es produeix quan el desig d'arribar a la meta és superior al desig de fer el que fem, i per tant, disminueix tant la qualitat com l'eficàcia del que fem sota la seva influència. Si cada estudiant només té en compte l'objectiu final o meta de passar l'examen, el curs o l'etapa, però no gaudeix del procés d'aprendre, és molt probable que estigui desmotivats i que tot el procés es converteixi en un martiri. Si, en canvi, té entusiasme pel que fa, a part de tenir clara la meta, gaudirà de cada moment aprenent, hi haurà molta més qualitat en tot el que fa i és molt més probable que tingui èxit (en el què i en el com hi haurà qualitat i alegria, i això és el vertader èxit).

Entendre que l'entusiasme té el seu origen en l'estat de consciència, i no en l'ego, resulta senzill quan es té en compte que aquest no genera guanyadors ni perdedors, i que no requereix res de ningú altre per desenvolupar-se. En conseqüència, es pot concloure que la presència d'entusiasme implica l'absència d'ego.

El paper del docent en la incorporació d'aquesta directriu en el dia a dia de les seves classes resulta clau, i passa per no donar només importància als resultats finals (el producte, la nota, el títol, etc.), sinó a tot el procés

d'aprenentatge en sí mateix, de manera que a cada classe, a cada moment es procura transmetre l'alegria pel que es fa. Això no només implicarà una major qualitat en el rendiment i les accions dels alumnes, sinó que suposa una eina tremendament eficaç per estar lliure d'ego, per estar conscient.

5. AUTOCONeixEMENT (DESCOBRIMENT D'INTERESSOS I PASSIONS)

Aquesta directriu fa referència a la importància de conèixer-se a un mateix, com un dels recursos més eficaços per aprendre a detectar i identificar el constant torrent de pensament inconscient i les emocions provocades per aquest i, d'aquesta manera, viure en un estat de major consciència i pau interior. L'autoconeixement, malgrat la seva gran importància, no constitueix cap assignatura en sí mateix, ni tampoc es treballa específicament des de cap de les assignatures existents en l'actualitat. No obstant això, per dur a terme una educació, no només estrictament acadèmica, sinó també des de la consciència, resulta de vital importància treballar aquesta dimensió sigui quin sigui el context educatiu on ens trobem. Cal tenir en compte que en totes les situacions que es presenten, malgrat no estar directament relacionades amb la dimensió espiritual, es poden donar oportunitats d'autoconeixement, i és en aquest sentit on aquesta directriu va adreçada.

Els punts més importants i recurrents des d'on aprofundir en la dimensió de l'autoconeixement són la identitat i les emocions. Aquests són dos aspectes que es presenten especialment inestables durant el període d'adolescència, ja que es produeix un procés constant de recerca i construcció de la pròpia identitat, acompanyada en conseqüència per una multitud d'emocions derivades d'aquest procés. En definitiva, és el període on s'està construint i consolidant l'ego. Resulta per tant, un període clau per sembrar una base de consciència des d'on els alumnes siguin capaços d'observar i identificar els processos interns de l'ego per consolidar-se i reforçar-se. Entre aquests processos es troba principalment la construcció d'una identitat basada en circumstàncies exteriors (percepcions, experiències, coses materials, etc.) amb els qual identificar-se, i així tenir una història que ens defineix. Així, a la

pregunta de qui som, la resposta mental es referirà ràpidament al nom, edat, forma i aparença del cos, historia personal, situació emocional, etc. Però tot això tan sols és el contingut. La identitat a la qual es pretén arribar és la que permet que el contingut existeixi, el contenidor, que és la consciència.

Entre les avantatges que això aporta es troba l'aparició d'una nova dimensió interior, una dimensió que observa el que passa i és capaç de detectar i identificar la veu inconscient quan aquesta es manifesta, reduint dràsticament el sofriment i altres conseqüències ja que ja no es pren tan sèriament. Per altre banda, també ajuda a descobrir les vertaderes **passions i interessos dels alumnes**, eliminant els filtres de l'ego que tan sovint les condicionen, i permetent que emergeixi la **creativitat**. Aquest descobriment resulta de vital importància, tant per l'alumne, que guanyarà en entusiasme i il·lusió fent o seguint aquella passió o propòsit, com pel sistema educatiu que podrà considerar les passions del seus alumnes per desenvolupar un procés d'aprenentatge molt més personalitzat.

Pel que fa al treball d'aquesta directriu a les aules, cada professor podrà practicar-la de la manera més oportuna depenent del context de la assignatura i dels continguts tractats. No obstant això, i amb caràcter tan sols orientatiu, s'enumeren a continuació una sèrie de dinàmiques o pautes que podrien ser posades en pràctica considerant un context genèric:

- L'escrit

Aquesta pauta consisteix en la redacció per part de cada alumne d'un escrit que doni resposta a la pregunta *qui som?* Aquest escrit, realitzat en un estadi inicial com ara el començament del curs, es guardarà ocult. Després d'un temps on s'hagin treballat, pot ser a través d'altres pautes i directrius, la dimensió espiritual i l'estat de consciència, es redactarà un nou escrit procurant reflectir l'evolució en aquest aspecte. Ambdós escrits es podran comparar finalment, procurant prestar atenció en identificar d'on sorgeix la definició d'un mateix, si de l'ego i els conceptes mentals, o de l'estat de consciència.

- Descobrir les passions eliminant filtres

Una altre pauta interessant és plantejar una pregunta sobre les passions o interessos de l'alumne intentant eliminar el màxim de filtres i condicionants externs per procurar que la resposta estigui el menys distorsionada possible. Aquests filtres a eliminar poden ser, per exemple, la referència al passat i el futur, la situació familiar, el component econòmic, el temps, el reconeixement o la fama, etc. L'objectiu és obtenir una resposta provinent de la dimensió conscient, i que per tant, no estigui condicionada pels factors que tan comunament utilitza l'ego per justificar-se i identificar-se. Una pregunta d'exemple, que podria anar orientada a alumnes de batxillerat que no tenen clar quin camí professional seguir, podria ser: A que dedicaries els teus dies si no necessitessis diners, ni haguessis de tenir cap tipus de reconeixement? En ocasions, la resposta pot contenir pistes sobre un tipus d'activitat que no està motivada per factors externs, sinó que es fonamenta en la consciència creativa. La passa següent és, a partir de la resposta obtinguda, fomentar l'acció, i no pas la reacció.

6. COMPETÈNCIA

"Tothom parla de pau, però ningú educa per a la pau. La gent educa per a la competència, i la competència és el principi de qualsevol guerra." (Maria Montessori)

El propòsit d'aquesta directriu és considerar les connotacions d'alimentar la competència en els processos educatius. I és que, en molts casos, i de manera habitual, el sistema educatiu a les escoles alimenta la competència, i aquesta presenta dos inconvenients principals:

El primer es que, en la majoria de casos, l'educació no distingeix entre la gran varietat de persones a les quals va adreçada, sinó que fa ús d'un únic model i per tant, a través dels seus sistemes d'avaluació, es valora un únic perfil d'estudiant, amb un únic tipus d'intel·ligència. A partir d'aquí, sorgeixen les

categories d'alumne vàlid i no vàlid, però el vertader problema es produeix abans.

Si prenem com a referència l'estudi de Howard Gardner sobre les intel·ligències múltiples, els alumnes que s'adapten bé a aquest sistema escolar són els que, en la majoria dels casos, tenen una intel·ligència numèrica i lògica-matemàtica alta. A la resta, que poden tenir un altre tipus d'intel·ligència, els costa molt adaptar-se. Hi ha persones molt intel·ligents que no són especialment brillants en els aspectes lògic-matemàtics i no s'acaben d'adaptar, desaprofitant el seu potencial artístic, lingüístic o de relacions socials.

En segon lloc, la competència implica sempre uns resultats finals o puntuació on apareixen dues categories principals: els bons o guanyadors, i els perdedors. En aquest sentit, es construeix, en una escala major, tot un sistema on guanyar s'identifica amb el bé més elevat, l'equivalent al triomf. Però 'triomfar' en qualssevol camp només té sentit quan un gran nombre de persones no triomfen, de manera que duu implícita la necessitat de que altres persones fracassin perquè el triomf es pugui produir. Per tant, es tracta d'un sistema que produeix perdedors, que en la majoria dels casos no generen atenció ni preocupació sempre hi quan tu no estiguis entre ells.

Resulta, doncs, molt important tenir presents aquestes connotacions, i des del paper del docent, procurar que, per una banda, les conseqüències derivades dels efectes de la competència no es converteixin amb factors que donin sentit al procés educatiu; i per l'altre, conscienciar d'aquesta realitat com a part important de l'educació des de la consciència.

7. EL PROFESSOR COM EXEMPLE

En moltes ocasions, no reaccionar a l'ego dels altres suposa, no tan sols superar el propi ego, sinó dissoldre l'ego en els demés i, per tant, esdevé una importantíssima eina per crear consciència.

En aquest sentit, el professor, des del seu rol d'influència i principal referència dins el conjunt de l'aula, pot desenvolupar un paper determinant alhora de despertar consciència en els alumnes. Per la seva posada en pràctica, no es tracta de transmetre, per part del docent, cap conjunt d'idees o sistema de creences, ni tampoc requereix la incorporació o plantejament de cap tipus d'activitat o pauta específica dirigida als alumnes. Es tracta únicament de estar conscient, i entendre que l'ego no és personal, i que per tant, no hi necessitat de reaccionar com si ho fos. Quan s'hi reacciona i es pren de manera personal, sorgeix l'emoció i les actituds defensives. En canvi, la no reacció a la inconsciència no implica debilitat, sinó força i saviesa. Això no significa que un no hagi de prendre mesures davant actituds inapropiades, però es pot fer sense convertir l'altre en l'enemic. Consisteix en entendre que tots sofrem la mateixa disfunció de la ment, uns amb més gravetat que altres, i això permet que sorgeixi la compassió.

En sí mateixa pot semblar una pauta aparentment senzilla, però té importantíssimes implicacions en totes les escales d'interacció humana. Reaccionar a l'ego dels altres com un atac personal i convertir a l'altre en l'enemic com a conseqüència del ressentiment i la indignació provocades, ha estat, i és, l'origen de moltíssim conflictes, tant en les relacions personals, com en la relació entre col·lectius i entitats, com ara països, governs, religions, etc., els quals multipliquen encara més aquests efectes degut a l'ego col·lectiu.

Es tracta per tant d'una important responsabilitat que cal considerar i tenir en compte quan un es col·loca al capdavant d'un grup de persones, sobretot quan és l'encarregat de la seva educació i formació, tant acadèmica com personal.

8. GESTIÓ I RESOLUCIÓ DELS CONFLICTES

En el dia a dia dels centres educatius, com en tots els escenaris on els humans hi són presents, es produeixen una gran multitud de conflictes. En aquest sentit, el docent, com a persona al capdavant d'un grup d'alumnes i responsable d'aquest, ha de tenir les eines i els recursos per, no només saber

gestionar i resoldre els conflictes, sinó també educar perquè aquests no es produeixin.

En el camp de la gestió i resolució dels conflictes hi ha hagut en els darrers anys una tendència emergent pel que fa a la incorporació de noves i diverses formes d'afrontar les situacions de conflicte que es donen a les aules. Així doncs, es poden trobar una àmplia varietat de dinàmiques i activitats com ara l'escolta activa, els jocs de rols, o els cercles restauratius, entre d'altres. La major part d'aquestes dinàmiques es focalitzen principalment en afavorir la comunicació entre les parts implicades per tal de detectar i expressar els sentiments i emocions involucrades en el conflicte. També, mitjançant aquesta bona comunicació i expressió dels sentiments, es procura prevenir futurs conflictes, de manera que ambdues parts puguin expressar els seus desitjos i aconseguir un enteniment mutu abans d'arribar a emprendre actituds o accions negatives contra l'altre, com ara desqualificacions o violència.

Aquest tipus de procediments i dinàmiques són, sens dubte, una bona pràctica per tractar els conflictes i minimitzar els seus efectes, amb resultats molt positius en comparació a l'aplicació directe d'un càstig o a forçar, sense un enteniment previ, que les parts facin les paus a l'instant. No obstant això, en la majoria dels casos, tota l'atenció d'aquestes pràctiques va dirigida al **contingut**, el qual variarà en cada conflicte, però es deixa completament de banda l'**estructura**, que és la part que es repeteix en tots els conflictes, i que representa l'autèntic factor de canvi per evitar les situacions de conflicte.

Així doncs, per contribuir a una educació des de la consciència, aquesta directriu s'adreça a entendre i saber diferenciar entre contingut i estructura en els conflictes, considerant especialment important la comprensió i detecció de l'estructura en els conflictes com a factor clau per l'evitació d'aquests.

Cal tenir en compte, en primer lloc, que ningú, des del seny i la consciència, prefereix el conflicte per damunt la pau. No obstant això, es fàcil observar una incongruència total en aquest sentit quan un simple pensament o situació (algú que t'acusa d'alguna cosa, que crítica la teva manera de fer les coses, que no

reconeix el teus mèrits, etc.) provoca una reacció instantània que deriva en l'aparició de fortes emocions (ira, por, indignació, ofensa...) i la necessitat de respondre a aquesta amenaça defensant la teva posició. La tant desitjada pau queda ràpidament rellevada per la necessitat de defensar i reafirmar el nostre sentit il·lusori d'identitat. Algú ha amenaçat allò amb què jo m'identifico i he de lluitar per defensar-ho, ja que està en joc la meva identitat, és a dir, qui jo crec que soc. És la defensa d'una il·lusió, i observar i detectar això es comprendre l'estructura de la nostre ment egòtica, l'estructura darrera els conflictes. Pel que fa al contingut, aquest és indiferent i pot ser substituït per qualssevol altre.

En conseqüència, el paper del docent no s'ha de limitar a tractar el contingut, és a dir, els sentiments i emocions involucrades en els conflictes, sinó a fomentar la capacitat de detectar l'origen d'aquests, a comprendre l'estructura, i així crear consciència. Si un realment desitja la pau, i tothom ho fa, ha d'estar molt alerta a no reaccionar davant persones o situacions adverses, procurant que la resposta necessària sorgeixi del que realment som (consciència), i no del que creiem que som (ego).

9. CREATIVITAT

La creativitat, que és un ingredient clau en qualssevol procés d'aprenentatge, està intrínsecament lligada al procés de creixement i expansió de les persones en el seu nivell exterior. La trobem quan existeix la intenció de portar alguna cosa nova al món a fi de millorar la vida, tant la nostra com la dels altres. En aquest sentit, la creativitat té el seu origen en la consciència. No es tracta, per tant, d'una qualitat de la ment racional. D'aquesta manera, un no pot decidir ser creatiu a través del pensament, sinó que es requereix un estat conscient perquè la creativitat pugui emergir. Aquesta consideració resulta molt important, especialment dins el context educatiu, on una gran multitud d'assignatures i continguts acadèmics tenen com a principal finalitat treballar i fer ús de la creativitat.

Així doncs, en totes aquelles tasques que requereixen ser creatius, cal establir primer un espai lliure de condicionants, i és en aquest sentit on el docent pot jugar un paper clau. Si l'ego està present, es produeix una resistència interior o negativitat que limita considerablement qualssevol expressió creativa que es pugui produir en el nivell exterior. En canvi, quan hi ha consciència i acceptació del que és, les circumstàncies es tornen favorables, i la pau i quietud al nivell interior possibiliten que sorgeixi la creativitat.

Això és important per dues raons principals. Per una banda, per fomentar i potenciar a les aules una creativitat que està present en tots, però que moltes vegades no es manifesta, ja que queda oculta darrera el torrent de pensament inconscient que manté totalment ocupada la ment. Es tracta, per tant, d'afavorir el sorgiment d'aquesta creativitat, des de l'aïllament d'aquesta veu al cap, educant en la capacitat d'observar-la i reconèixer-la com el que és, la veu de l'ego. I, per altre banda, pel paper tan rellevant que jugarà la creativitat alhora d'afrontar els grans reptes que la inconsciència humana ha provocat en tots els àmbits de la vida. És necessària una creativitat al servei de la consciència per fer front a aquests reptes a través de nous sistemes i processos que contemplin la totalitat i siguin sensibles a totes les formes de vida.

10. REALITAT I TOTALITAT EN ELS CONTINGUTS

Tradicionalment, l'educació ha consistit en la transmissió de coneixements per part del professor als alumnes, comprovant si s'han assimilats (encara que sigui a través d'una memorització temporal) mitjançant els sistemes d'avaluació, com ara un examen. Si els alumnes han estat capaços de reflectir fidelment el que han après, llavors s'ha aconseguit l'objectiu, encara que per l'alumne aquest tan sols hagi estat un procés de retenció dels continguts durant un determinat espai de temps limitat, i se'n oblidi poc després de l'examen.

En resposta d'això, aquesta directriu va orientada a reflexionar sobre les implicacions a realitat i a la totalitat de tot el que s'ensenya, perquè no siguin només un conjunt de continguts a memoritzar de manera temporal, sinó

oportunitats i eines per crear consciència. Es tracta, per tant, de treballar i relacionar les idees teòriques i els coneixements impartits a les classes amb exemples reals (siguin positius o negatius, conscients o inconscients), per entendre i reflexionar sobre les implicacions que aquests tenen per la totalitat, a fi de fomentar la creació de consciència, potenciant la sensibilitat, l'empatia, i la visió global.

A tall d'exemple, i tornant a prendre com a referència el context de l'assignatura de Tecnologia al nivell de 4rt d'ESO, en aquest cas el Bloc 1: Tecnologies de la informació i la comunicació, aquest pot presentar en sí mateix una oportunitat, no només per conèixer i entendre les diferents tecnologies de la informació i comunicació, sinó per detectar i identificar quin ús en fem els humans en realitat. Se'n fa un ús inconscient, i per tant estan al servei de l'ego? O per contra s'utilitzen des de la consciència per millorar la vida sense la presència d'un ego al darrera? Aspectes com l'orientació negativa que adopten els medis de comunicació, l'ús egocèntric de les xarxes socials, etc. poden representar oportunitats en aquest sentit.

A manera de conclusió, és molt probable que gran part dels continguts i coneixements assimilats a l'escola s'oblidin amb el temps, sobretot per la falta de necessitat de fer-ne ús. Però en canvi, quan un reforça i engrandeix el seu estat de consciència, aquest procés no té retorn. Es produeix un canvi en l'estructura de la ment humana, i per tant, en la manera com percebem la realitat. Pel que fa als continguts, que poden fer referència a qualssevol àmbit (tecnologia, política, àmbits personals, economia, etc.), aquests poden variar depenent de cada situació, i ser substituïts per altres.

5. CONCLUSIONS

L'objectiu d'aquest treball fi de màster ha estat procurar donar resposta, des de l'àmbit educatiu i a través d'una educació des de la consciència, a la necessitat imperativa d'un canvi en la conducta dels humans, la qual ha originat una forta crisi global. Una crisi que amenaça, no només a les persones, sinó la supervivència de la Terra. Els causants d'aquesta crisi ho han fet en nom de paraules altisonants com ara nació, riquesa, religió o ideologia política. En definitiva, des de petites parts aïllades que ignoren la totalitat, i que actuen en defensa del seus interessos i l'obtenció d'un sentit de superioritat, encara que hagin de destruir vides i el medi per aconseguir-ho. Es tracta de la disfunció de la ment humana, una veu inconscient amb la qual ens identifiquem, i que lluita contínuament per reforçar aquest sentit d'identitat. No obstant això, el fet de que sigui inconscient porta de forma implícita una solució, una alternativa, que és la **consciència**. Quan un és capaç de detectar i identificar la veu de la inconsciència, automàticament se romp la identificació amb aquesta. Es reconeix com el que és, una veu al cap que produeix un torrent incessant de pensament de manera inconscient, però que en cap cas defineix qui som en realitat. Ni la presència ni l'absència de qualsevol persona, lloc o cosa, condició, circumstància o situació, pot convertir-se en la de la teva experiència de ser.

En aquest sentit, una educació des de la consciència implica aprendre a observar i identificar la inconsciència quan aquesta es manifesta, i així rompre la identificació, la qual cosa produeix un canvi real en la conducta humana, tant en la percepció de la realitat, com en les futures accions que s'emprendran.

Així mateix, aquest treball, que pretén oferir eines per incorporar i desenvolupar aquest tipus d'educació a les escoles de forma transversal, autònoma i compatible amb l'existent, és tan sols una primera aproximació en aquest sentit, i suposa obrir una porta pel que fa a la incorporació i integració de la dimensió espiritual en el procés educatiu diari.

6. BIBLIOGRAFIA

- Bringuier, J.C. (1977). Conversaciones con Piaget. Barcelona: Gedisa.
- Vidal, F. (1994). Piaget before Piaget. [Piaget antes de Piaget] Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Kohlberg, L. (1992). Psicología del desarrollo moral. Madrid: Desclee de Brouwer.
- Tolle, E., & de Hassan, A. (2006). Una nueva tierra. Editorial Norma, 2006.
- Neale Donald Walsch (2006). Conversations With God. Random House Mondadori, 2006.
- Jiddu Krishnamurti, Raymond Martin. Krishnamurti: Reflections on the Self. Open Court Publishing, 1997.
- Sergio Fernández (2010). Vivir Sin Miedos: Atrevete a Comenzar de Nuevo. Actual (Plataforma Editorial), 2012.
- Laozi. Tao Te Ching. Translated by John H. McDonald. Publisher Arcturus Publishing, 2010.
- Howard Gardner. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. Basic Books, 2011.

7. WEBGRAFIA

- Web REDEM (Red Educativa Mundial) – Los 11 colegios más innovadores del mundo. (Font: <http://www.redem.org/conozca-los-11-colegios-mas-innovadores-del-mundo/>)
- Jiddu Krishnamurti – Cómo curar al Monstruo. Extret d'una entrevista realitzada a Madrás (India) al 1979. (Font: <https://youtu.be/Ekycwf3Q-wo>)
- EUR-Lex Access to European Union law. Pàgina web sobre la normativa europea. (Font: <http://eur-lex.europa.eu/>)

- Web Ministeri Educació, Cultura i Deport – Govern d'Espanya (Font: <http://www.mecd.gob.es/servicios-al-ciudadano-mecd/normativa/vigente/educacion/no-universitaria.html>)
- Agencia Estatal – Boletín Oficial del Estado (Ministerio de la Presidencia) (Font: <http://www.boe.es/>)
- Web Educatiu de les Illes Balears – WEIB (Font: <http://weib.caib.es/>)
- Web CEP d'Inca - Formació Permanent del Professorat (Font: <http://cepinca.caib.es/>)

8. ANNEXOS

8.1. ANNEX I

Taula resum sobre l'anàlisi dels principals canvis i tendències innovadores de les escoles internacionals més destacades en aquest camp.

ANÀLISI DE LES PRINCIPALS ESCOLES INNOVADORES ARREU DEL MÓN	
TRETS I CANVIS DESTACATS	EXEMPLES D'ESCOLES QUE EN FAN ÚS
<p><u>Modificació dels ambients que formen l'escola:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Espais d'aprenentatge oberts, per facilitar el treball col·laboratiu - Incorporació de zones comunitàries, per compartir i aprendre amb els companys - Ambients de treball acollidors 	Alt School (Estats Units), Ritaharju School (Finlàndia)
<p><u>Completa integració de la tecnologia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Maneig d'eines d'estudi en el núvol - Ús de les TIC per complementar la lliçó - Integració als pares en el procés d'aprenentatge dels seus fills - Ajuda pels mestres per millorar els seus mètodes d'ensenyament - Ús de plataformes virtuals per substituir els llibres de text, on els alumnes, a més, es poden connectar amb els seus tutors en qualsevol moment del dia 	Colegio Fontán (Colòmbia), Ritaharju School (Finlàndia), Future Tech (Egipte), Alt School (Estats Units), Hstry - Steve Jobs School (Holanda), Eunice High School (Sudàfrica)
<p><u>Innovació en el disseny arquitectònic de l'escola:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Combinació de funcionalitat, comoditat i ecologia - Utilització d'energia geotèrmica i solar que serveix de calefacció a l'interior dels edificis - Ús dels colors llampants i atractius - Panells solars per a crear electricitat 	Kirkkojärvi School (Finlàndia), Green School (Indonèsia)
<p><u>Canvis en la metodologia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Flipped Learning (classes invertides) - Pràctiques en àmbits laborals reals 	Mountain Park Element (Estats Units), Shireland Collegiate Academy (Anglaterra), Future Tech (Egipte), Alt School (Estats Units), Kirkkojärvi

<ul style="list-style-type: none"> - Foment de la presa de decisions perquè puguin generar idees innovadores - Pla d'aprenentatge personalitzat dirigit a reconèixer i impulsar les seves habilitats i talents - Reducció important dels deures a casa - Incorporació del joc - Foment de l'autonomia de l'estudiant, qui té la possibilitat d'avançar al seu propi ritme d'aprenentatge i defineix les seves pròpies metes de treball 	<p>School (Finlàndia), Hstry - Steve Jobs School (Holanda), Colegio Fontán (Colòmbia), Eunice High School (Sudàfrica)</p>
<p><u>Canvis en els sistemes d'avaluació:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Eliminació de les qualificacions numèriques fins un cert grau 	<p>Kirkkojärvi School (Finlàndia)</p>
<p><u>Modificació dels currículums acadèmics:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Incorporació en el currículum de la cura del medi ambient i els animals, l'agricultura urbana i arquitectura ecològica, entre d'altres temàtiques - El currículum acadèmic de cada alumne es dissenyat a la seva mida, pels pares, els mestres i per ells mateixos - Currículum que conté classes de coreografia, teatre, gimnàstica xinesa, dibuix i ceràmica, entre d'altres, per potenciar les habilitats artístiques de cada alumne 	<p>RBSM Boarding School (Malta), Green School (Indonèsia), Alt School (Estats Units)</p>
<p><u>Modificació en l'estructura de l'escola:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Reducció de les ràtios, en alguns casos fins als 8 alumnes per professor, per aconseguir un procés d'aprenentatge personalitzat - Oportunitat per part dels estudiants de reunir-se amb el seu tutor en sessions individuals, per explorar conceptes a profunditat o col·laborar en la creació d'un treball - Institucions on no existeixen aules de classe, graus o professors especialitzats per a cada matèria, a fi de proporcionar a l'alumne la 	<p>Alt School (Estats Units), RBSM Boarding School (Malta), Colegio Fontán (Colòmbia)</p>

**llibertat necessària perquè decideixi què
aprendre i en quin moment**
**- Els estudiants determinen en quant temps
compleixen amb el pla acadèmic**

8.2. ANNEX II

Taula sobre les activitats formatives de rellevància dins l'oferta formativa per el curs 2015-2016, considerant tots els CEP de Mallorca (Inca, Manacor, Palma).

OFERTA FORMATIVA 2015-2016. CEP's MALLORCA	
CURSOS RELLEVANT	DESTINATARIS, OBJECTIUS I CONTINGUTS
<p><u>Gestió emocional a l'aula.</u> CEP Inca. Curs, 20h. "No hi ha separació de la ment i de les emocions; les emocions, el pensament i l'aprenentatge estan lligats." - Eric Jensen.</p>	<p>DESTINATARIS: Professorat d'Educació infantil, d'Educació primària i del 1r cicle d'Educació secundària.</p> <p>OBJECTIUS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Proporcionar recursos i estratègies d'educació emocional als docents. • Desenvolupar la intel·ligència intra i interpersonal de l'alumnat i millorar la seva consciència emocional. • Ajudar els alumnes a regular les seves pròpies emocions. • Augmentar l'autonomia personal i ajudar l'alumnat a adquirir habilitats de vida i benestar. <p>CONTINGUTS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Recursos i estratègies d'educació emocional, mindfulness, el joc dramàtic, l'acció tutorial i la bona comunicació. • La intel·ligència intra i interpersonal i la consciència emocional. • La regulació de les emocions. • L'autonomia personal i les habilitats de vida i benestar.
<p><u>Coneixem els nostres alumnes?</u> CEP Inca. Curs, 8h.</p>	<p>DESTINATARIS: Professorat de Centres d'Adults.</p> <p>OBJECTIUS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Identificar les emocions i sentiments propis. • Desenvolupament de l'autoconeixement i l'autocontrol com a conceptes clau de la

	<p>regulació emocional.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Potenciar l'empatia com a eina per a millorar les relacions socials. • Millorar les habilitats socials. • Conèixer i desenvolupar pautes per promoure estats de relaxació i de benestar. • Aplicar la intel·ligència emocional en la resolució de conflictes. <p>CONTINGUTS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Les emocions. • Autoregulació emocional. • Apropament. • Resolució de conflictes.
<p><u>Filosofia 3/18.</u> Iniciació. CEP Inca. Curs, 21h.</p>	<p>DESTINATARIS: Professorat d'Educació infantil, d'Educació primària i d'ESO.</p> <p>OBJECTIUS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Proporcionar al professorat una visió global del programa de Filosofia 3/18 com a projecte educatiu que pretén ajudar l'alumnat a ser més reflexiu i autònom, amb un tractament cognitiu i ètic. • Proposar al professorat estratègies d'intervenció per treballar les habilitats de pensament a l'aula i per afavorir l'adquisició d'actituds de tolerància i respecte mitjançant el diàleg filosòfic. • Treballar la importància del diàleg i de la interrogació com a facilitadors de la comprensió significativa. • Proporcionar informació específica sobre els diferents programes d'aplicació. <p>CONTINGUTS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Objectius i descripció del projecte. • Els diferents programes de Filosofia 3/18: materials i activitats.

- Eines i recursos per treballar les habilitats de pensament.
- El diàleg filosòfic: coneixement construït i compartit.
- La comunitat de recerca.
- Anàlisi de converses.
- La pràctica reflexiva com a eina de millora docent.
- El paper de l'adult en la construcció del pensament de l'infant.
- L'avaluació al projecte de Filosofia 3/18

8.3. ANNEX III

CULTURA AUDIOVISUAL - 1er Batxillerat A. Curs 2015-2016

UD: IMATGE FIXA SEQÜENCIADA: EL CÒMIC

SESSIONS	ACTIVITATS	TEMPS	RECURSOS
1	Explicació de la unitat i les activitats que realitzarem.	10	-
	Presentació sobre el còmic (en que consisteix, tipus i gèneres, procés i les seves parts).	15	PC+Projector
	Repartiment de l'enunciat i les premisses per les historietes (es repartiran aleatòriament. N'hi ha de tres tipus diferents).	5	Fitxa enunciat + 'Saquet' amb bocins de paper amb les diferents premisses
	Treball individual sobre l'argument (inclou presentació dels personatges i els espais) i el gènere a utilitzar. (S'haurà d'entregar el proper dia).	80	Paper i boli/llapis
	El proper dia han de dur un còmic per analitzar.	-	-
2	Presentació sobre el guió (vinyetes, selecció de moments i el·lipsis, enquadraments i recursos gràfico-plàstics) i sobre el disseny i desenvolupament dels personatges (esbossos, estudis del moviment i expressivitat).	15	PC+Projector
	Anàlisi d'un còmic	30	Fitxa guió + Còmic per analitzar
	Treball individual sobre el guió i els personatges.	65	Paper i utensilis de diferents tècniques
	Recull un per un de l'argument i el gènere escollit amb comentaris orientatius si s'escau.	Durant els 65'	-
3	Feina a classe (treball individual sobre el guió i els personatges)	110	Paper i utensilis de diferents tècniques
4	Qüestionari Kahoot!	15	PC+Projector+Mòbils
	Feina a classe (finalització del còmic)	95	Paper i utensilis de la tècnica escollida
5	Entrega del còmic (escanejat dels treballs).	20	PC + Escàner
	Presentació dels treballs individuals a classe	90	PC+Projector

Cultura Audiovisual

Curs: 2015 - 2016

IMATGE FIXA SEQÜENCIADA: EL CÒMIC

El **còmic** és un mitjà de comunicació que narra una història utilitzant imatges. Però aquestes imatges estan ordenades de manera seqüencial, de forma que puguin donar-nos una impressió espai-temporal. El còmic o historieta és el mitjà expressiu basat en la imatge seqüencial que més difusió té actualment. Ha rebut influències dels mitjans audiovisuals, especialment, del cinema. La principal característica del còmic, a part de l'organització seqüencial, és la utilització de imatge i text amb finalitats comunicatives i expressives. A més, la utilització de codis pictocinètics (ús d'imatges i senyals gràfiques per representar el moviment: línies cinètiques) i audiopictòrics (representació gràfica de sons i onomatopeies).

Activitat

Heu de realitzar una historieta, seguint el següent procés i tenint en compte els elements i el seu llenguatge específic:

1. Elaboració de l'argument a partir de la premissa obtinguda. Ha d'incloure la presentació dels personatges i els espais (localitzacions); el nus, relacionat amb la premissa i amb prou poder de persuasió a fi que cridi l'atenció del lector; i el desenllaç, que conclou i soluciona l'embolic plantejat. També s'ha d'especificar a quin gènere pertany, segons el tipus d'història.
2. El guió. Previsió del número de vinyetes (unitat gràfica), selecció dels moments i el·lipsis, enquadraments i recursos gràfico-plàstics.
3. Disseny dels personatges: esbossos, estudis del moviment i expressivitat.
4. Còmic final: L'obra serà d'un mínim de dues pàgines DIN4 i un màxim de cinc; en blanc i negre o color i amb tècnica lliure.

Criteris d'avaluació:

- Nivell de comprensió de l'activitat	1 punt	☐
- Adequació de l'argument a la premissa i originalitat del guió	3 punts	☐
- Correcte utilització de les tècniques en relació a la finalitat cercada	2 punts	☐
- Realització tècnica i presentació	2 punts	☐
- Disseny dels personatges, complexitat i expressivitat	2 punts	☐
- Entrega del treball dins el termini (-1 punt per cada setmana de demora)		

Data d'entrega:

NOTA FINAL

Premisses per les historietes (3 categories):**IDENTITAT**

El teu personatge no sap qui és i ho vol esbrinar.

PRESENCIA

El teu personatge està en un lloc fent una cosa determinada, però en realitat li agradaria estar en un altre lloc fent una altra cosa.

IDENTIFICACIÓ I DEFENSA DE LA IDENTITAT

El teu personatge està al poder i decideix que ho vol tot en blanc i negre, però un personatge del bàndol contrari suggereix, de manera molt encertada, que faci servir el color, ja que tot seria més colorit i més bell.

Alumne:

NOTA:

Auto-avaluació CÒMIC :

- Penses que el teu exercici s'ajusta a l'enunciat proposat? SI / +o- / NO
 - L'argument del teu còmic està relacionat directament amb la premissa obtinguda? SI / +o- / NO
 - Creus que el guió és prou original? SI / +o- / NO
 - La tècnica que has utilitzat és la més adient pel tipus de còmic que has realitzat? SI / +o- / NO
- Explica perquè:
-
- Hi ha hagut un estudi previ dels personatges i un story-board? SI / +o- / NO
 - Creus que està ben realitzat i presentat? SI / +o- / NO
 - T'ha agradat fer aquest exercici? SI / +o- / NO
 - Has trobat interessants les premisses proposades? SI / +o- / NO
- Explica perquè:

8.4. ANNEX IV

Currículum de Tecnologia al nivell de 4rt d'ESO.
LOMCE, 2016.

8. Actuar de forma dialogant, flexible i responsable en la feina en equip, en la recerca de solucions, en la presa de decisions i en l'execució de les tasques encomanades amb actitud de respecte, cooperació, tolerància, igualtat i solidaritat.
9. Ser receptiu a les necessitats personals i col·lectives més pròximes, així com a les solucions més adequades que ofereix l'entorn tecnològic més proper.

Continguts, criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge avaluable

BLOC 1. TECNOLOGIES DE LA INFORMACIÓ I LA COMUNICACIÓ
Continguts
Descripció dels elements i dispositius de comunicació amb fil i sense fil. Tipus de xarxes de comunicació. Publicació i intercanvi d'informació en mitjans digitals. Conceptes bàsics i introducció als llenguatges de programació. Ús d'ordinadors i altres sistemes d'intercanvi d'informació d'ús quotidià.
Criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable
1. Analitzar i descriure els elements i els sistemes de comunicació amb fil i sense fil. <i>1.1. Descriu els elements i els sistemes fonamentals que s'utilitzen en la comunicació amb fil i sense fil.</i> <i>1.2. Descriu les diferents formes de connexió emprades en la comunicació entre dispositius digitals.</i> 2. Accedir a serveis d'intercanvi i publicació d'informació digital amb criteris de seguretat i ús responsable. <i>2.1. Localitza, intercanvia i publica informació a través d'Internet emprant serveis de localització, comunicació intergrupals i gestors de transmissió de so, imatge i dades.</i> <i>2.2. Coneix les mesures de seguretat aplicables a cada situació de risc.</i> 3. Elaborar programes informàtics senzills. <i>3.1. Desenvolupa un programa informàtic senzill per resoldre problemes utilitzant un llenguatge de programació.</i> 4. Emprar equips informàtics. <i>4.1. Usa l'ordinador com a eina d'adquisició i interpretació de dades, i com a realimentació d'altres processos utilitzant les dades obtingudes.</i>
BLOC 2. INSTAL·LACIONS EN HABITATGES
Continguts
Instal·lacions característiques d'un habitatge: instal·lació elèctrica, aigua sanitària i evacuació d'aigües.

Altres instal·lacions: calefacció, gas, aire condicionat i domòtica.
Normativa, simbologia, anàlisi i muntatge d'instal·lacions bàsiques.
Estalvi energètic en un habitatge. Arquitectura bioclimàtica.

Criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge evaluables

1. Descriure els elements que componen les diferents instal·lacions d'un habitatge i les normes que en regulen el disseny i la utilització.
 - 1.1. *Diferencia les instal·lacions típiques en un habitatge.*
 - 1.2. *Interpreta i empra simbologia d'instal·lacions elèctriques, calefacció, subministrament i sanejament d'aigua, aire condicionat i gas.*
2. Fa dissenys d'instal·lacions senzilles emprant la simbologia adequada.
 - 2.1. *Dissenya amb ajuda de programari les instal·lacions per a un habitatge tipus amb criteris d'eficiència energètica.*
3. Experimentar amb el muntatge de circuits bàsics i valorar les condicions que contribueixen a l'estalvi energètic.
 - 3.1. *Fa muntatges senzills i n'experimenta i n'analitza el funcionament.*
4. Avaluar la contribució de l'arquitectura de l'habitatge i les seves instal·lacions i dels hàbits de consum a l'estalvi energètic.
 - 4.1. *Proposa mesures de reducció del consum energètic per a un habitatge.*

BLOC 3. ELECTRÒNICA

Continguts

Electrònica analògica. Components bàsics.
Anàlisi, muntatge i simbologia de circuits electrònics senzills.
Electrònica digital.
Aplicació de l'àlgebra de Boole a problemes tecnològics bàsics. Portes lògiques.
Ús de simuladors per analitzar el comportament dels circuits electrònics.

Criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge evaluables

1. Analitzar i descriure el funcionament i l'aplicació d'un circuit electrònic, així com els seus components elementals.
 - 1.1. *Describeu el funcionament d'un circuit electrònic format per components elementals.*
 - 1.2. *Explica les característiques i les funcions de components electrònics bàsics: resistència, condensador, díode i transistor.*
2. Emprar simuladors que facilitin el disseny de circuits analògics bàsics i en permetin la pràctica amb la simbologia normalitzada.
 - 2.1. *Empra simuladors per dissenyar i analitzar circuits analògics bàsics, i fa servir simbologia adequada.*
3. Experimentar amb el muntatge de circuits electrònics elementals i aplicar-los en

el procés tecnològic.

3.1. *Munta circuits electrònics bàsics dissenyats prèviament.*

4. Fer operacions lògiques emprant l'àlgebra de Boole en la resolució de problemes tecnològics senzills.

4.1. *Fa operacions lògiques emprant l'àlgebra de Boole.*

4.2. *Relaciona plantejaments lògics amb processos tècnics.*

5. Resoldre problemes tecnològics senzills mitjançant portes lògiques.

5.1. *Resol problemes tecnològics senzills mitjançant portes lògiques.*

6. Analitzar sistemes automàtics i descriure'n els components.

6.1. *Analitza sistemes automàtics i en descriu els components.*

7. Muntar circuits senzills.

7.1. *Munta circuits senzills.*

BLOC 4. CONTROL I ROBÒTICA

Continguts

Sistemes automàtics. Components característics de dispositius de control.

Disseny i construcció de robots senzills.

L'ordinador com a element de programació i control. Llenguatges bàsics de programació.

Aplicació de targetes controladores en l'experimentació amb prototips dissenyats.

criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable

1. Analitzar sistemes automàtics i descriure'n els components.

1.1. *Analitza el funcionament d'automatismes en diferents dispositius tècnics habituals i diferencia entre els sistemes de control d'enllaç obert i tancat.*

2. Muntar automatismes senzills.

2.1. *Representa i munta automatismes senzills.*

3. Desenvolupar un programa per controlar un sistema automàtic o un robot de forma autònoma.

3.1. *Desenvolupa un programa per controlar un sistema automàtic o un robot que funcioni de forma autònoma en funció de la realimentació que rebí de l'entorn.*

BLOC 5. PNEUMÀTICA I HIDRÀULICA

Continguts

Descripció i anàlisi dels sistemes hidràulics i pneumàtics, dels seus components i dels principis físics de funcionament.

Disseny i simulació de circuits bàsics emprant simbologia específica.

Aplicació en sistemes industrials.

criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable

1. Conèixer les principals aplicacions de les tecnologies hidràulica i pneumàtica.
 - 1.1. *Descriu les principals aplicacions de les tecnologies hidràulica i pneumàtica.*
2. Identificar i descriure les característiques i el funcionament d'aquests tipus de sistemes.
 - 2.1. *Identifica i descriu les característiques i el funcionament d'aquest tipus de sistemes.*
3. Conèixer i emprar amb facilitat la simbologia necessària per representar circuits.
 - 3.1. *Empra la simbologia i la nomenclatura per representar circuits amb la finalitat de resoldre un problema tecnològic.*
4. Experimentar amb dispositius pneumàtics i simuladors informàtics.
 - 4.1. *Munta circuits pneumàtics i hidràulics senzills amb components reals o mitjançant simulació.*

BLOC 6. TECNOLOGIA I SOCIETAT

Continguts

El desenvolupament tecnològic al llarg de la història.
Anàlisi de l'evolució dels objectes tècnics i tecnològics. Importància de la normalització en els productes industrials.
Aprofitament de matèries primeres i recursos naturals.
Adquisició d'hàbits que potenciïn el desenvolupament sostenible.

Criteris d'avaluació / Estàndards d'aprenentatge avaluable

1. Conèixer l'evolució tecnològica al llarg de la història.
 - 1.1. *Identifica els canvis tecnològics més importants que s'han produït al llarg de la història de la humanitat.*
2. Analitzar objectes tècnics i tecnològics mitjançant l'anàlisi d'objectes.
 - 2.1. *Analitza objectes tècnics i la seva relació amb l'entorn, i n'interpreta la funció històrica i l'evolució tecnològica.*
3. Valorar la repercussió de la tecnologia en el dia a dia.
 - 3.1. *Elabora judicis de valor sobre el desenvolupament tecnològic a partir de l'anàlisi d'objectes tècnics, i relaciona invents i descobriments amb el context en què es desenvolupen.*
 - 3.2. *Interpreta els canvis tecnològics, econòmics i socials en cada període històric amb l'ajuda de documentació escrita i digital.*